

BOKOR ARANY NAGYDÍJ

„Kedves Testvéreim! A Magyar Népköztársaság 1952 december 9-i, a Magyar Püspöki Kar 1982 június 9-i, a Hittani Kongregáció 1987 április 30-i ítéletei után tudomásul veszem a Bokor képviselőjének 2008 november 22-i ítéletét is. Egyúttal visszaküldöm az 1996-97-es KV 1997 augusztus 30-án számomra adományozott Bokor-aranydíját. Ami pedig az általam okozott anyagi kárt illeti, talán kárpótolja a Bokrot, hogy tulajdonába került a Bokorporta és a budavári ingatlan.

Budapest, 2008. adventjén testvéri szeretettel: *Bulányi György.*”

XXVIII. évfolyam 7. szám 2021. július

Vincze P.: Gyurka bácsi emlékezete	4778
Bulányi Gy.: Vinczéék...	4788
Király I.: Hálaadás	4789
Bulányi Gy.: Királyék...	4790
Csiky A.: Keresztény katonai (2.)...	4791
Bulányi Gy.: A szabadság...?	4795
Metzger B.: A fiát kereste (8.)	4797
Gyombolai M.: Versek	4799

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

VINCZE PÉTER

GYURKA BÁCSI EMLÉKEZETE

Ezen a szentmisén Gyurka bácsira emlékezünk mindannyian, akik itt összegyűltünk. Hogy miért? Mert így, vagy úgy, de nagy hatással volt az életünkre. Legtöbbször persze személyesen is ismertük őt, de minden bizonnyal itt lennénk ma akkor is, ha csak az írásain keresztül hallunk róla! A legfontosabb ajándéka számunkra éppen az, hogy itt és most valamennyien együtt lehetünk, beleértve azokat is, akik ma az online jelenlétet választották. Hálát adok azért, hogy megismerhettek Benneteket, hiszen oly sok helyről táplálkozik a Bokor Budapesttől Debrecenig vagy Péctől Szegedig egyaránt. Ugyan már, „nagy ügy”! – mondhatnánk a mai, globalizációval és internettel átitatott világunkban, ahol megszokhattuk, hogy bárkit elérhetünk néhány egérkattintással. De bizony *létkérdés volt ez az elmúlt rendszerben*, ahol így találhattak egymásra a tiszta lelkű, önálló gondolkodásra képes és

a Jézusi tanítás közös nevezőjében megegyező emberek. Létkérdés volt, hogy tartozunk valahová, ahol együtt fejlődhetünk és gondolkodhatunk, miközben kölcsönösen elfogadjuk egymás különbözőségeit is, vagy a miénktől eltérő egyéni véleményeket és meggyőződéseket. Ez volt az, amit Gyurka bácsi öröklül hagyott nekünk és ebből az alkalomból szeretnék néhány személyes gondolattal is hozzájárulni az ő emlékének felidézéséhez.

Nem a szakmai életrajzáról szeretnék beszélni, megvizsgálva, hogy milyen hatással volt a teológia tudományának alakulására, mert úgy érzem, hogy sokkal méltóbb, ha **ma Gyurka bácsira, az emberre emlékezünk:**

- a kertészre
- a barátira
- a tanárra
- a rebellis papra és teológusra
  - a szerény tudósra
  - a lelki vezetőre
  - a közösségvezetőre
- az íróra és előadóra
- a térítőre (?)
- és végül a **hiteles emberre, aki élte is, amit tanított**

Megismerkedésünk

Milyen szép is lenne, ha most azt mondhatnám: emlékszem, ezerkilencszáz-akárhányban találkoztam vele először, és már az első beszélgetésünk olyan hatással volt rám, hogy abban a pillanatban megváltozott az életem. Nos, nem így történt! A szüleimnek talán lehetett valami hasonló élménye, mégpedig az *őszinte felháborodás* rögtön az első találkozás során. Történt ugyanis, hogy egy csepeli pap meghívta Gyurka bácsit előadni egy felnőtt hittanra, ahová a szüleim is elkeveredtek, bár akkor még nem voltak egy pár. A plébános azonban annyira elhúzta az időt, hogy Gyurka bácsinak már csak néhány perc jutott a hittanóra végén. Felmérve a helyzetet úgy döntött, hogy most már nem fog szövegelni, hanem csak feltett egy egyszerű kérdést: „*Mit gondoltok, mi volt Jézus legfontosabb, Őt minden más korabeli gondolkodótól megkülönböztető jellemvonása?* Írjátok le egy papírra, aztán beszéljük meg!” Születtek a jobbnál-jobb, hagyományos válaszok (szeretet, megváltás és így tovább) és végül természetesen Gyurka bácsit is megkérdezték, hogy ő mit gondol. „**Az erő nem alkalmazás**” – mondta. A hittanóra véget ért, de a felháborodás magasba csapott – és talán pont ezért nem szakadt meg ez a kapcsolat.

Gyurka bácsi tehát már a születésem előtt családunk részévé vált, hiszen szüleim az ő közösségébe jártak, gondolatai pedig áthatották a mi nevelésünket is. Olyannyira így volt ez, hogy még az én legkisebb lányom is – aki csak 2 éves volt, amikor Gyurka bácsi meghalt – szóval amikor Annát megkérdeztük, hogy tudja-e, ki az a Gyurka bácsi, habozás nélkül rávágta: hát persze, a nagypapa! ... Aztán amikor ráeszmélt, hogy valami nem stimmel, akkor elbizonytalanodott: vagy esetleg a dédnagypapa?

Első tudatos emlékem

Gyurka bácsival kapcsolatban az első, meghatározó élményem kiskamaszkoromból származik, amikor egy Márcziék lakásán tartott misén, prédikáció helyett Gyurka bácsi feltett egy „Miért?”-tel kezdődő kérdő mondatot és elindította a kört a résztvevők között. 5-6 nagycsalád lehetett ott a gyerekeikkel. Sajnos a pontos kérdésre már nem emlékszem, csak arra, hogy ez az aznapi evangéliumra vonatkozott és ravasz, fogós kérdés volt. Valami ilyesmi: „Mit gondoltok, miért történt ez és ez, éppen így és így?” Szerencsére a kör közepe táján ültem, így volt időm gondolkodni, és egyszer csak megvilágosodtam! Hát persze! Nem múlt el nyomtalanul a sok hittanóra és szentírás olvasás. Rátaláltam a megfelelő közhelyre, a tuti megoldásra: „Azért történt így, mert meg volt írva!” Azt hittem, ezzel most átvágtam a gordiuszi csomót, de csalódnom kellett! Gyurka bácsi ugyanis megállította a kört és visszakérdezett: „Én arra lennék kíváncsi, hogy te mit gondolsz erről!” Nem állítom, hogy akkor és ott előntött volna a forró hála ezért az őszinte érdeklődésért, sőt! De később rádöbentem, hogy ez egy nagyon fontos *fordulópont* volt az életemben, mert többé már nem elégedhetek meg a *konzervválaszokkal*, ha az élet kérdéseit boncolgatom – igenis át kell rágnom magamat teljes mélységben a problémákon ahhoz, hogy aztán őszinte hittel és meggyőződéssel tudjak kiállni valami mellett, amit igaznak tartok.

A hit

Szervesen kapcsolódik ide az is, amit Gyurka bácsitól tanultam a hitről. Mert a hit bizony nem az ismeretszerzésnek egy könnyed és bárgyú formája, hanem épp ellenkezőleg: kemény munka azért, hogy a felismert és a lelkiismeretünk által is igaznak tartott ügyekért akár az életünk árán is kiálljunk, tehát Gyurka bácsi szavaival: „Reá helyezük az életünket”.

Isten országa rajtunk fordul

Gyurka bácsi sem bólogató Jánosokat akart maga köré gyűjteni, hanem gondolkodó embereket, akik elég bátrak ahhoz, hogy akár őseik, akár a társadalom álszent vagy hazug elvárásait megkérdőjelezzék, és

önmagukon metanoia-t, tudatátalakítást végezve egy új embert építsenek föl magukban! Mert csak ilyenekre építhető fel aztán a szeretet társadalma, mely független az evilági országok határaitól és Isten országát hozza el a Földre – ez volt Gyurka bácsi ars poétikájának a lényege.

Egyetemes felelősség

Gyurka bácsi gondolatvilágában nem volt értékes és értéktelen ember, pap és laikus (akinek semmi dolga az Isten ügyével), és az általa megálmodott társadalomban valószínűleg a Jézus korabeli példabeszéd sem hangozhatott volna el, hiszen ha ezt az *adás – szolgálat – szelidség* tartja össze, akkor bizony fogalmi ellentmondás lenne, ha ebben kőgazdag és koldusszegény, kétféle özvegyasszony egyaránt létezhetne! Gyurka bácsi inkább mindenkit odaültetett volna az Élet asztalához, ahogy a költő is mondja:

*Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!*

(Petőfi Sándor: a XIX. század költői)

Szegénység eszmény – cél, vagy következmény?

Volt néhány kifordított mondas a Bokorban, ami éppen szembement a közgondolkodással, például: nem az a kérdés, hogy juthatunk 5-ről a 6-ra, hanem éppen fordítva: *hogyan juthatunk 6-ról az 5-re?!* Tehát terjedőben volt egyfajta szegénységesezmény, amit mi fiatalok eleinte nem tudtunk hová tenni. Éppen ezért egy alkalommal, amikor Óbudaváron nyaraltunk a kisközösségemmel Gyurka bácsinál, az egyik esti beszélgetésnél bedobtuk ezt a témát. Tehát mit gondolt például arról, hogy akkor nem szabad a munkahelyünkön sokat keresni? Vagy utasítsunk vissza egy esetleges fizetésemelést? „Nem a tisztas munkáért kapott fizetés nagyságával van a probléma – mondta –, hanem azzal, hogy ezt *joggal és okkal tartjuk-e meg teljes egészében magunknak?*” Miközben tudjuk, hogy a világ másik részén emberek halnak éhen, vagy akár közelebb is találhatunk olyanokat, akik nyomorognak, de legalábbis hozzánk képest nagyobb szükségben szenvednek. Ha tehát meg tudunk élni a fizetésünk 100%-ából, akkor meg kell tudnunk élni annak 90%-ból is! És akkor a maradékot eloszthatjuk a rászorulóknak között.

A szegénység tehát nem cél, hanem következmény – embertársaink iránt vállalt felelősségünk következménye lehet. (Vö: Boldogok a lélekben szegények – de ez a közhiedelemmel ellentétben nem a

gügyéket jelenti, hanem az isteni sugallatra (pneuma, szent szellem hatására) adakozókat, akik ennek következtében szegényednek el ...) Végül még egy fontos dolgot mondott Gyurka bácsi: „Annyit adj, amennyit jó szívvel tudsz adni!”. Nincsenek tehát abszolút számok és százalékok, csak egyéni mérlegelés.

Osztozás

Gyurka bácsinak egyébként nem csak a szája járt. Ő maga is – csöndben és halkán – adakozott a nála szegényebbek részére (és itt ismét visszautalnék a mai evangéliumra), sőt amikor vidéken saját házat vettünk, aminek 3/4-ét baráti kölcsönökből fedeztük, ő kérés nélkül hozzájárult ehhez azzal a kikötéssel, hogy a pénzt ne neki adjuk vissza, hanem majd egy nálunk rászorulóbbnak, ha eljön az ideje. Azt nem tudom pontosan, hogy az indiai éhezők támogatását Prakashon keresztül – óvodás szóhasználatlaltal – „ki kezdte?” (mert aztán annyira elharapódzott ez a szokás itt a Bokron belül), de gyanítom, hogy ehhez is köze lehetett Gyurka bácsi globális szemléletmódjának!

Kommuna – a füstbe ment terv

És ha már ennyire benne vagyunk itt az osztozás témában, akkor kénytelen vagyok Gyurka bácsinak egy *meg nem valósult álmáról* is szót ejteni, mégpedig a kommunáról. Történt ugyanis, hogy Gyurka bácsi elkeveredett a hutteri testvérekhez és náluk töltött néhány hetet, akik teljes vagyon- és életközösségben élnek: közös napirenddel, imádságokkal, és a megélhetésükért is közösen dolgoznak meg. Részben önellátásra rendezkedtek be, részben pedig – gondolom – az általuk megtermelt javakkal kereskedve szerzik be mindazt, amire még szükségük van. Nos, Gyurka bácsi, mint piarista szerzetes számára ez talán valóban eszményi előrelépés lehetett volna, osztozással és minden lelki jóval fűszerezve, hiszen így megvalósulhatott volna egy olyan *mintatársadalom*, mely az őt befogadó egészre is talán a *kovász erejével* hatott volna, de ez a kommuna ötlet végül megbukott a Bokor individuális, makacs, önfejű és egyéni véleménnyel rendelkező tagjai akaratán. (Küldetésünk a társadalom nagy egészéhez szól, vagy elég a „szigetüzem”, tehát élet a búra alatt? Ez itt a kérdés!)

Gondolom, hogy afféle bólogató Jánosokkal nem lett volna ezt ilyen nehéz elindítani, de ezek a Bokros testvérek sajnos – Gyurka bácsi hibájából természetesen – már éppen eléggé hozzászórtak ahhoz, hogy *semmit se fogadjanak el pusztán tekintélyi alapon*, így aztán tanítómesterük véleményét is eléggé ízekre szedték ellenérveikkel. A dologból lett ugyan egy csodálatos Bokorliget kamasztáborokkal, de a közösségi együttélés végül nem valósult meg.

Gyurka bácsi persze *nem volt olyan naiv*, hogy a megállapodott, 40 év felettiébe vetette volna a bizalmát, ezért aztán a mi tinédzser (forradalmi, lázadó,

veszteni való nélküli) korosztályunk kapta a legtöbbet a kommunaféle „áldásból”. Mondta is többször, hogy a Bokor első nemzedéke elkezdte a közösségbe járást, a második felismerte, hogy a Jézustól tanult erőszakmentesség és a katonáskodás összeegyeztethetetlen, úgyhogy a harmadik nemzedéknek jut a nemes feladat, hogy *megvalósítsa az életközösséget!* Egy időben még a Gyurka bácsi miséken is azzal riogatott minket (meg mi egymást!), hogy ha nem hozunk témát, akkor ő bizony a kommunáról fog velünk eszmét cserélni. És nem mondom, hogy eleve elzárkóztunk volna ettől, hiszen már lelkesen tervezgettük, hogy milyen nagyszerű lesz, ha nem kell minden családnak külön mosógép (vajon hány embert bír kiszolgálni egy darab?), de egyáltalán nem volt világos, hogy miből is élne meg ez az értelmiségi mintatársadalom, akiknek a paraszti/iparos munka ugyan nem feltétlenül bűdös, de az biztos, hogy teljesen ismeretlen. Meg persze tele voltunk kérdésekkel – közgazdász hallgató barátom például arra volt kíváncsi, hogy OK, csináljunk kommunát, de miből fogunk élni, hogy lesz ez rentábilis? Gyurka bácsi erre nagy ravaszul azt felelte, hogy ő igazán nem akarja megkötni a kezünket: találjunk ki egy működő modellt és valósítsuk meg azt! Egyszerűen: „Rátok van bízva!” Az én egyik kérdésem az volt, hogy rendben, de mi van akkor, ha majd a *leendő feleségemnek nem lesz kedve ehhez az életformához?* Helyeselt, mondván: „*Nyilván jól kell párt választani*” – értsd: akárki nem felel meg, előtte át kell mennie a kommuna-szűrőn! Szóval így évdünk egymással évekig, hol belelkesedve, hol egymást ijesztgetve olyanokkal, hogy egy rendes kommunában minden lánynak egyformán kell ám felöltöznie, és a fejkendők miatt meg sem lehet különböztetni őket egymástól! Vagy: azt tudtad, hogy a kommunában lehet ugyan házasodni, de még a házaspárok sem zárhatják magukra az ajtót – ha ugyan van nekik olyanjuk? Szerencsés-e, ha nem az édesanyák, hanem már egészen kicsi kortól a közös „óvodák” nevelik a gyerekeket? Az a kérdés is felmerült, hogy a különböző életstílusú családok együttélési nehézségeinek leküzdésére fordított energia vajon mennyiben csökkenti az új életforma által megnövelt életszentségünket? Megvalósítható-e mindez az uniformizálódás veszélye nélkül?

Szóval komolyan megvitattuk a témát a közösségeinkben, de a megvalósítás kényes talajára már egyikünk sem merészkedett. Elvi síkon végül valami olyasmiben maradtunk, hogy kommunában biztosan nem akarunk élni, de azért jó lenne majd egymás közelében lakni, például egy falun belül és bizonyos dolgokat megosztani egymással. Aztán az élet erre is rácsúszott, mert igaz ugyan, hogy legtöbbünk vidékre költözött a közösségből, de bizony nem egyszerre és valójában a szélrózsa minden irányába rebentünk,

mert valahogy nem tudtuk összeegyeztetni az anyagi lehetőségeinket, és hogy kinek merrefelé tetszik a világ. Úgyhogy így zárult le a „kommunakorszak”, és egyszer Gyurka bácsi is bejelentette, hogy befejezte a kommuna témát, nem fog többet ezzel „az agyunkra menni”. Más kérdés, hogy ahol lakunk, megismerkedtünk új emberekkel, és részben megvalósítottunk ezt-azt ennek a korszaknak az álmaiból.

Gyurka bácsi azonban nemcsak a kommuna szószólója volt, hanem még sok más arcát is megismertem a benne lakó embernek – ezeket szeretném most felidézni!

A kertész és a gyakorlat embere

Sokéves városi lét után végre – kiskamasz koromban – elköltöztünk egy rozzant házikóba, amihez már kert is tartozott. Nagy lelkesedéssel vettem bele magamat a kertészkedésbe, és inkább a Jóisten áldásából (meg nagyapám odafigyelése miatt), mintsem saját ügyességemből ennek meg is lett az eredménye! Történt egyszer, hogy Gyurka bácsi eljött hozzánk, és anyuékkel beszélgetett, amikor nagy büszkén vittem oda nekik megmutatni a pingponglabda nagyságú, gyönyörű formájú és szép piros, hónapos retkeimet. Jellemző mozzanat volt, ahogy Gyurka bácsi rám nézett, és a maga elfogulatlan, mindig tanulni kész módján megkérdezte: „Mondd, ezt hogy csinálod? Én akármit teszek, Óbudaváron sosem nő meg ilyen szépen a retek!” Gyerekfejjel persze fogalmam sem volt róla, hiszen én csak elültettem, kiegyeltem, locsolgattam, a retek meg szépen megnőtt. Szerette az ottani földet, mikroklimát és kész! A jelenlegi kertem köves és agyagos földje már sokkal nagyobb rokonságot mutat az óbudavárral: itt már nekem is ugyanolyan csóffadtak, mint amazok lehettek annak idején.

Óbudavár magát a természetet jelentette Gyurka bácsinak, aki tavasztól őszig kiköltözött és „parasztizált”, miközben a portája mindig tárva-nyitva állott a nála vendégeskedő családok és közösségek számára, valamint a lelki elmélyülést biztosító lelkigyakorlatok helye volt. Mi is megkértük néha Gyurka bácsit, hogy tartson nekünk lelkigyakorlatot, aki 20 fő alatt sosem vállalt ilyet – és milyen jó is volt ez, amikor szinte rákényszerültünk, hogy ne csak a megszokott kisközösségünkkel legyünk ilyenkor együtt, hanem új emberek és más közösségek üdítő gondolatait is hallhassuk.

Gyurka bácsinál mindig a lelki-szellemi és a gyakorlati munkák összhangját láttam – akárcsak egy másik példaképemnél, Szabó Laci bácsinál. Ők, és még sokan kényszerültek a múlt rendszerben meggyőződésük és értékrendjük miatt olyan kétkezi munkákra, melyek nem törték meg őket, sőt inkább ők nemesítették meg ezeket azzal, hogy közben egy-egy verset, vagy más

gondolatot forgatva elméjükben igazi szeretettel és odafigyeléssel tevékenykedtek.

Kertészkedéssel kapcsolatos közös élményem volt Gyurka bácsival a málnametszés, amikor a füllesztő hőségben a málnásban kúsztunk-másztunk és izzadtunk Gyurka bácsi után, aki elől haladt a málnavesszők tövében és kimetszette közülük, amikre már nem volt szükség – mi pedig szorgosan húzgáltuk ki ezeket és takarítottunk. De jól esett utána lelocsolni magunkat a dézsában álló vízzel! – bár felkarcolt kezeink még sokáig őrizték a közösen és jól végzett munka emlékét.

Gyurka bácsi mindig nagy mestere volt annak, hogy bennünket kamaszokat motiváljon, és amihez mi értettünk jobban, azt elfogadja. Amikor például az óbudavári ház nappalijának mennyezetét vakoltam, teljes mértékben megbízott a szakértelmemben és csak annyit kérdezett, hogy mennyi meszet és cementet tegyenek a malterbe, amit aztán 4-5 hatvan év fölötti barátjával kézzel kevert össze nekünk egy hatalmas, deszkából összerótt habarcsos ládában. Jólesett ez a bizalom, és valahogy sokkal hitelesebbé is tették ezek a közös munkák azt, amiről beszélt – muszáj volt ezeket komolyan venni és elgondolkodni rajtuk!

Az óbudavári dühös ember

Ha már az óbudavári emlékeken merengek, muszáj elmesélnem egy történetet, mely ismét csak a hús-vér emberről szól, és sok mindent elárul az egyházi szokásokhoz fűződő viszonyáról is, amiről később még bővebben is lesz szó. Egyik évben a kisközösségemmel Óbudaváron nyaraltunk, ami azt jelentette, hogy napi néhány órás kerti munkáért cserébe azt csináltunk, amit akartunk. Kirándultunk, fociztunk vagy éppen lesétáltunk a Balatonhoz. Nem is ez a lényeg, hanem az, hogy minden reggel (kb. 7 órakor, de lehet, hogy korábban, már nem emlékszem pontosan) Gyurka bácsi misét mondott, és teljesen fakultatív alapon, akinek volt kedve, az részt vehetett ezen. Mi kb. 1 hétre mentünk, csütörtöktől a következő szerdáig – ez még fontos lesz. Szóval éltük szépen az életünket, és a szabadon választhatóság ellenére is általában valamennyien részt vettünk a reggeli szentmiséken. Szombaton viszont, egy egész napos túrázás után a társaság annyira elfáradt, hogy a másnap reggeli misére csak 2-3 embernek volt ereje felkelni. Én részt vettem a misén, ami látszólag nyugodtan le is ment, de utána Gyurka bácsi mérgesen közölte, hogy aki az ő vendégszeretetét élvezzi, de nem vesz részt a vasárnapi szentmisén, az választhat: vagy elmegy valamelyik környékbéli falu templomába misére, vagy szedheti a sátorfáját! Szerencsére a szomszédos faluban, Szentjakabfán 10 óra körül kezdődött a mise, így a későn kelők is pótolhatták mulasztásukat.

Őszintén szólva egyáltalán nem gondoltam volna, hogy ez ennyire fontos Gyurka bácsinak, ráadásul korábban

minden nap ott volt mindenki. Nem csapkodott, nem üvöltözött (bár felemelte a hangját), de rendkívül dühös volt! Ennek kapcsán rájöttem, hogy Gyurka bácsi is ember, tele indulatokkal – és önfegyelmekkel. Szóval neki sem megy magától, ő is megküzd azért, hogy az lehessen, aki. Ezt érdemes tőle eltanulni!

Barát és beszélgetőtárs

Sosem értettem, hogy lehet ennyi türelme a csetlő-botló kamaszokhoz..., de – már felnőtt fejjel – hallottam tőle azt a mondatot, hogy „a kamaszokban van valami eredendő tisztaság”. Bennünket persze ugyanez fogott meg benne: tetszett nekünk, hogy inkább a Tempó vállalatnál dolgozott segédmunkásként, de nem volt hajlandó elárulni a hivatását.

Kamaszkoromban természetesen én is áttestem a nagy problémán: hogyan köszönjek és szólítsam azokat a felnőtteket, akik közel állnak hozzám? A csókolom olyan kisgyerekes, a „Jó napot kívánok!” túl hivatalos, de azért mégsem szíjazhatom le csak úgy, mintha a haverom lenne! Muszáj volt ezt egyszer Gyurka bácsival is tisztáznom, aki visszakérdezett: „Aput-anyut hogy szólítod?” Elmondtam. „Na, akkor az úgy nekünk is jó lesz!” – jelentette ki. Így alakult ki bennem a „szervusz Gyurka bácsi”, és az a meghitt, tegeződő hangnem, ami talán szükséges is volt az őszinte beszélgetésekhez, de ez a stílus sosem csúszott át tiszteletlenségbe. (Ugyanezt éreztem Szabó Laci bácsival is, akit még a saját gyerekeinek is magázniuk kellett.) Gyurka bácsi számára nem léteztek tabutémák vagy tabuszavak. Emlékszem, egyszer egy fiatalember azt mondta neki, hogy „az a baj, hogy az embert mindig csak szívatják...” – erre csak visszakérdezett: „Mit jelent az, hogy szívatják?” – de nem akadt ki rajta, nem ítélte el, csak meg akarta érteni – majd elfogulatlanul folytatta a beszélgetést.

Gyurka bácsi végtelenül racionális volt, de ez még a vitáink során sem volt soha bántó. Ha akart, ugyanolyan meggyőzően tudott érvelni két ellentétes álláspont mellett is. Egyik lelkigyakorlaton például feltette a kérdést: „Melyik a lényegesebb: az, hogy miben hiszünk, vagy hogy mit teszünk?” Mindig gondolkodásra serkentett, sőt megkockáztatom: ez volt a fő célja! Nem a saját véleményét akarta belénk verni, hanem azt tartotta fontosnak, hogy rájuk meg az élet legfontosabb kérdéseit, vitatkozzunk egymással és ez után alakítsuk ki a saját véleményünket. Néha úgy kellett noszogatni, hogy mondja el ő is a magáét – annyira nem akart bennünket befolyásolni. És ha engedett az unszolásnak, akkor ezt mindig a kör végén tette. Nagyon messze állt tőle az a papi felsőbbrendűség, hogy „majd én megmondom!” – egyszerűen tudta, hogy ez nem hatékony! Ellenkezőleg: mindig arra törekedett, hogy ne gondoljuk magunkat kívülállónak (klérus-laikus problémakör). Úgy tudott

velünk lenni – közvetlen és bizalmas légkört teremtve –, hogy egyenrangúnak érezhettük magunkat.

A tanár

Persze nem tudta magát megtagadni, és sokszor kibukott belőle a tanár – de nem a tanár bácsi, hanem az a valaki, aki szeretné megmutatni, hogy a világ szép és érdekes, és hogy a versekben és a szépirodalomban milyen művészen van kifejezve mindaz, amit az Isten is kíván tőlünk. Sokat idézett nekünk Sík Sándortól, Sinka Istvántól, Arany Jánostól, Kosztolányitól, Babitstól, Szabó Lőrincről és másoktól ennek alátámasztására. Tanárként tehetséges volt abban, hogy felkeltse az érdeklődésünket, és mellesleg jó előadói készségekkel is rendelkezett: átélési képesség, hangsúlyozás, hatásszünetek stb. De a legfontosabb, hogy nem kívülről akart bennünket megváltoztatni, hanem a belső fejlődési igényünket motiválta és katalizálta.

Rebellis pap és teológus – kényszerforradalmár

Gyurka bácsi nem jókedvűből lett lázadó – az Élet hozta így! Önkéntelenül is Sam Carraclough mondása jut eszembe a Lassie hazatér c. műből: „Nincs két útja a becsületnek!” – Gyurka bácsi számára sem volt. Voltak, akik ezt megpróbálták és ideológiát is gyártottak hozzá (az Egyház túléléséért), de Bulányi Györgynek ez nem fért bele. Így vált ő kényszerűségből nemcsak a kommunista hatalom, hanem a saját egyháza kítaszítottjává is. Kényszerből – pedig csak tette a dolgát, amit az Isten által sugalmazott lelkiismerete hangja mondott neki. És persze vállalta mindazt, ami ezzel jár: 9 év börtönt, szabadulása után pedig a segédmunkát, kiközösítést. És közben **közösségvezetőként** szervezte Kolakovich páter hatására a kisközösségeket, melyek földalatti módon arra voltak hivatottak, hogy átmentsék a nehéz idők alatt is azokat az értékeket, melyeket a jézusi üzenet hordoz. Nem csak holmi szabadidős kikapcsolódás volt ám ez a résztvevők számára, hiszen alapos teológiai képzést is kaptak hozzá.

Gyurka bácsi ugyanis nem csak pap volt, hanem **szerény tudós** is egyben, aki nem sajnálta a végtelen mennyiségű, sziszifuszi munkát, hogy a görög nyelvű evangéliumok alapján a Jézus ajkára adott szavak jelentését minden előfordulási helyükön pontosan meghatározza és szintézisbe hozza. Ennek eredményét foglalta össze a KIO-ban (Keressétek az Isten Országát c. művében), hogy jobban megérthessük az Isten üzenetét. „Mikor volt erre időd?” - kérdeztük egyszer tőle. Mint utóbb mesélte, segédmunkásként egy munkahelyi baleset következtében (ráesett egy vaslemez a lábára) sok ideje felszabadult „lábadozás” közben a 6 kötetes mű megírásához. Melyet közben –

jó szokása szerint – közössége tagjaival „cenzúráztatott”.

Nekünk fiataloknak persze kétségkívül imponált ez a „vagányság” és ez az egész rebellis dolog. Menő volt számunkra, és talán ezért is választottuk őt szívesen lelki vezetőnek. Vagy hogy is volt ez? Nálam, mint aki beleszületett a Bokorba, egy kicsit másként!

Lelki vezető (és lelki vezetés)

Szüleim, mint minden normális szülő, természetesen a legjobbat akarja a gyermekének: a legjobb iskolát, zenetanárt, sebészorvost (ha műteni kell), és természetesen igaz ez a lelki vezetőre is. Szüleim tehát megkérték Gyurka bácsit, hogy legyen a lelki vezetőm, aki erre – *nemet mondott!* Nemet mondott, mert meggyőződése volt, hogy ennek az igénynek nem a szüleimből, hanem belőlem kell fakadnia! Tehát azt mondta anyuéknak, hogy majd akkor vállalja ezt el, ha odaállok és én magam kérem ezt tőle. (Erre is sor került aztán, fél évvel vagy egy évvel később, de mind a mai napig emlékezetes maradt számomra ez a hozzáállása és jól összecsengett azzal a későbbi mondásával, hogy „*A Jóistennek csak gyermekei vannak – unokái nem!*”)

Gyurka bácsi tudta, hogy csak akkor lesz hatékony az együttműködésünk, ha ebben én is szívvel-lélekkel benne vagyok. Mert bele lehet ugyan születni a Bokorba, de erre is éppúgy igaz, hogy nagyon nehéz olyasmire lelkesedni és dolgozni, ami nem a saját, hanem a szüleink vágya volt. Szüleink nemzedéke ugyanis a múlt rendszer szellemi és lelki sivatagában óriási lelkesedéssel vetette rá magát Gyurka bácsi és a Bokor által kínált lelki oázisra és olyannyira magáénak érezte azt, mint a példabeszédbeli „kincset talált ember”. A beleszülető utódoknak azonban szintén „*alanyi jogon*” kell eljutniuk erre a felismerésre, amit persze nem éppen könnyít meg a kamaszkor lázadásra kész lelkülete ... Úgyhogy nagyon vigyázzunk arra, hogy mit kényszerítünk rá értékrendünkben a gyermekeinkre, mert jobb, ha az életünkben tükröződik, hogy jó itt a Bokorban lenni, mintha csak a szájunkkal érvelnénk mellette. Arról nem is beszélve, hogy meg kell hagynunk nekik is a döntés szabadságát!

Szóval Gyurka bácsi lett a lelki vezetőm, de ezek az alkalmak sokkal inkább hasonlítottak egy-egy baráti beszélgetésre, mint a gyónásra – miközben ő a „fotójben” ült, én pedig a kanapén. De tartalmi szempontból is „szintugrást” jelentettek ezek a gyónáshoz képest. Egyszer csak azt vettem észre, hogy kezdenek kikopni a notóriusan elkövetett bűneim, pedig milyen kényelmes volt korábban, amikor évekig nem kellett újraírni a listát (emlékszem, mindig a „veszekedtem a testvéreimmel” állt nagyjából az első helyen). Gyurka bácsi azonban (egy baromi idegesítő és egyben röhejes módszerrel) eliminálta őket. Nyilván

nem ő találta föl a lelki tükör nevű spanyolviaszt, de azzal, hogy minden hónapban fel kellett írni a 10 legfontosabb bűnt, amitől meg akartam szabadulni, és ezekből aztán minden egyes nap le kellett osztályoznom a viselkedésemet, és vinni a havi összesítést a következő beszélgetésünkre – hát ennek végül a mégoly megrögzött rossz szokásaim sem tudtak sokáig ellenállni. Már én untam őket, egy idő után már nekem volt ciki újra ezekkel előhozakodni – inkább leszoktam róluk. Természetesen volt még szeretet-idő-pénzelszámolás, és mind a mai napig emlékszem, amikor a napirend összeállításánál az evés-ivás-alvástisztálkodás témakört Gyurka bácsi összefoglalóan a „biológia” szóval illette. Gyurka bácsitól tanultam meg azt is, hogy a káromkodás és a szitkozódás között különbség van – éppen az előbbit gyóntam meg, amikor kiderült, hogy valójában az utóbbit követtem el (tehát nem Isten nevét káromoltam, hanem „csupán” csúnya szavakat ejtettem ki a számon). Csúnya szavak helyett javasolta nekem egy megfelelően recsegő-ropogó szó kimondását (mint például „bútorraktár”) felhevült lelkiállapotaim csillapítására, de ebben végül nem voltam sikeres.

Még egy emlékem van lelki beszélgetéseink konkrét, gyakorlati hasznáról, bár nyilván több ilyen is volt. Mindig is gyakorlatias beállítottságú voltam, ezért őszintén felmerült bennem, hogy gimnázium után mi a fenének tanuljak tovább?! Inkább kétkezi, iparos munkát szerettem volna végezni. A szüleim persze nem örültek. Gyurka bácsi megjegyezte, hogy azt kell eldöntenem: elég, ha majd felnőtt koromban „Vincze úr” leszek, vagy ennél azért többre vágyom? Ez hatott – annak idején, gyerekkoromban a munkásörök és egyéb kétes egzisztenciák „urazták” egymást a lakótelepen, nem pedig a tiszteletre méltó emberek megszólítása volt. Jelenleg is olyan helyen dolgozom, ahol nem szokás a tudományos titulusokat (doktor, akadémia doktora, professzor stb.) használni.

A beosztással élő ember – az óramű

Gyurka bácsi nemcsak „papolt”, hanem ő maga is aszerint élt, mint amiket mondott nekem. A saját erőforrásait is mindig úgy osztotta be, hogy mindenre jusson, ami fontos – ezért is lett volna nehéz félvállról venni azokat, amiket mondott. A miséi másodpercpontossággal kezdődtek, és gyakran mondogatta, hogy a lelkiismeret a farzsebnél kezdődik: farzsebben a naptár, naptárban az időpont, teendők és ígéreteink, mindehhez pedig ragaszkodnunk kell! A bejegyzések és ígérek sorrendje egyúttal prioritást is jelent. Nem úgy megy az, mint manapság, hogy egy később érkező, érdekesebb elfoglaltság nyugodtan felülírhatja korábbiakat! Nem! Ha valakinek már megígértünk valamit, azt megtartjuk. Ez a természetes. Még ha 1 évvel korábban ígértük is meg. Én sajnos sokszor ütközöm ebbe a problémába manapság, amikor

a társadalom enyhén szólva sem ilyen elvek mentén él! (Amikor például lovat tartottam, már ősszel megrendeltem neki egy mezőgazdásznaál a nyár eleji szénát. Nem emlékeztettem rá külön, de amikor jött az aratás, elmentem hozzá, hogy elhozzam a 12 bálamat – már nem emlékezett az egészre, eladta másnak).

Furcsa volt számomra, amikor Gyurka bácsi egyszer azt kérdezte – látva fiatalos nyüglődésünket egy nyaralásnál, a napi program összeállításánál: „Miért nem beszélitek meg előre? Mi, ha például zsugázni akarunk, akkor felírjuk, hogy 18-19 óráig kártyázás.” Megdöbbenem rajta, hogy akkor ezek szerint ilyen is lehet? A napirendbe nem csak a nemszeretem dolgok kerülhetnek?

Végül egy kis történet a pontossággal kapcsolatban. Az egyik Gyurka-bácsi-mise Pécelen volt, ami olyan jó egy és háromnegyed órára volt tőlünk. Kissé késésfélében voltunk, de menet közben, a 2-es metróon összetalálkoztunk Gyurka bácsival. Ott ült, vállán átvetve az elmaradhatatlan, kissé megviselt kék táskájával. Óriási kő esett le a szívünkről, hiszen ha a pappal megyünk, nyilván nem tudjuk lekésni a misét! Jó kedélyűen elbeszélgetett velünk – végig az Őrs vezér térig, aztán onnan 61E-vel Rákoskeresztúrig. A mosoly csak akkor hervadt le az arcunkról, amikor odaérve a Pécelre menő busz megállójába, egyszer csak odakanyarodott Bene Béla a sárga trabantjával, Gyurka bácsi beszállt és még integetett is nekünk. Az arcán az tükröződött, hogy nyilván mi is gondoskodtunk már arról, hogy időben érkezzünk a misére (az persze szóba sem jött, hogy még hatan beüljünk a kis kocsiba). Mondanom sem kell, cefetül elkéstünk. Amikor bepironkodtunk a misére, Gyurka bácsi nem szólt semmit, csak nézett. Ez bőven elég volt ahhoz, hogy soha többet ne késsünk el a miséjéről. Ha bármit mondott volna, csak elrontja ezt a pedagógiai hatást. Persze az is igaz, hogy az Élet néha felülírhatja az amúgy üdvös pontosság követelményét. Anyuék például kb. fél órát késtek egy lelkigyakorlatról – nyilván nem volt egyszerű lerendezniük indulás előtt a gyerekeiket. Gyurka bácsi akkoriban még tapasztalatlanabb volt, és szóvá tette ezt. Anyu azzal reagált, hogy „Rendben, akár haza is mehetünk!”. Azt hiszem, mindkét történetből lehet tanulni valamit, és a kettő így, együtt teljes.

Gyurka-bácsi-misék

Ha már szóba kerültek a Gyurka-bácsi-misék, lássuk, hogy milyenek is voltak ezek! Arról már volt szó, hogy hajszálpontosan kezdődtek, de hogy mikor értek véget ... nos, az már más lapra tartozik. Általában Gyurka bácsi lakásán gyűltünk össze tízen-tizenöten, ami egy városmajor utcai, lift nélküli ház 3., vagy 4. emeletén volt. A kapukulcsot Teri néni engedte le egy WC-papírgurigára felcsévélte madzag segítségével, a

lakásban pedig nem kellett levetni a cipőt – hacsak nem volt irtó nagy sár.

A mise egyébként rendkívül hagyományos keretek között zajlott, és illett felkészülten érkezni a tekintetben, hogy éppen évközi hányadik vasárnapon járunk és milyen szentnek az ünnepe van. Az evangélium felolvasásáig tehát minden olyan volt, mint máshol, az összekötő szövegeket Gyurka bácsi a misekönyv alapján mondta, bár néha a körben mellette ülőknek (akik szemükkel is követhették a szöveget) néha komoly erőfeszítésükbe került elfojtaniuk derülségüket, melyet Gyurka bácsi költői szabadsága idézett elő. Erre most csak két példát említek, de volt több is. Az „Él és szeret” jobban beépült a tudatunkba, mint a hagyományos „Él és uralkodik” szöveg, de a „mindenható” sem úszta meg, mert ebből „mindenADÓ” lett az évek során. Félreértés ne essék: nem öncélú változtatások voltak ezek, hanem évek hosszú munkájával végzett teológiai tanulmányok végkövetkeztetései, vagy ha úgy tetszik: formába öntött alakjai. Ettől eltekintve azonban – nagyjából az evangélium felolvasásáig – minden forma pedánsan betartásra került, és ha valamiben, akkor legfeljebb abban különbözött ez a normál miséktől, hogy a miénk körülményesebb és hosszabb volt, vagyis: meg volt adva a módja. (Itt jegyzem meg, hogy ebből a szempontból nekem Kovács Laci miséi jobban tetszettek, ahol „in medias res” alapon – kevés sallang után – egyből a közepébe csaptunk a lényegnek).

A változás a prédikációval kezdődött, pontosabban annak hiányával. Papolás helyett ugyanis egy kérdő mondatot fogalmazott meg Gyurka bácsi, majd elindította a kört a jelenlévők között születési sorrendben: a legfiatalabtból az idősebbek felé. Ez abból a szempontból zseniális volt, hogy a „kisebbeknek” is meg kellett erőltetniük magukat és nem csak azt ismételték, hogy „amint azt már többen elmondották volt előttem ...”. Tehát ismét megjelent a gondolkodásra serkentés és önkéntelen bevonódás a folyamatba. A mise témáját azonban nem mindig Gyurka bácsi határozta meg, bármikor javaslatot lehetett tenni a következő alkalom kérdő mondatára. És volt egy időszak, amikor különösen is motiváltak voltunk ebben – csak nehogy megint a kommunáról legyen szó! Miután végigment a kör, a megszokott rend szerint folytatódott a mise, majd pár perc szünet után kezdődtek a lelki beszélgetések.

Mint a fentiekből is kiténik, Gyurka bácsi viszonya az Egyházzal és a szertartásokhoz mindvégig egyértelmű és következetes volt. A mise formáit szigorúan megtartotta, és amikor el volt tiltva a templomi misézéstől, akkor ezt sem szegte meg, csak otthon, kint a természetben vagy valamelyik család lakásán misézett.

Még néhány személyes emlék a mise végéről. Az egyik, amit viccesen gyertyaoltó tanfolyamnak is nevezett: az égő gyertya kanóciát egy gyufaszállal be kellett meríteni az olvadt viaszba, az elaludt, utána pedig ismét ki kellett egyenesíteni. Így vált elkerülhetővé, hogy a kanóc füstöljön a láng eloltása után. A másik emlékem, amikor valamelyik karácsony környékén a mise végén Gyurka bácsi kirakott 20-30 (általa már nem használt) könyvet egy asztalra, mondván: válasszatok! Máig emlékszem, hogy Ranschburg Jenő: A férfi és a nő c. művét választottam – egyrészt tetszett maga a tény, hogy ilyen témájú könyvei is vannak, később pedig a könyv stílusa és mondanivalója is. Talán még ma is tudnék belőle idézni néhány sort!

Vajon térítő volt Gyurka bácsi?

Ha már a papi hivatás rejtelménél tartunk, bennem annak idején felmerült a kérdés, hogy egy ilyen kaliberű ember vajon hány tévelygő lelket térített meg? (Hú, de izgi, biztosan rengeteget!) A pontos válaszára már nem emlékszem, csak arra, hogy nagyon megdöbbenett. Mert vagy azt mondta, hogy egyet sem, vagy azt, hogy kettőt. Tehát valami irgalmatlanul alacsony számot. Itt persze a térítés hagyományos értelmezéséről van szó, tehát amikor egy ateistából istenhívőt farag az ember. (Gyurka bácsi sorsfordító, lélektani hatása nyilván több száz vagy több ezer ember életét is befolyásolhatta – köztük talán még a börtönőreiét is). Visszatérve azonban az eredeti kérdésre, Gyurka bácsi ezzel kapcsolatban elmesélte az egyik börtönélményét. Ha jól emlékszem, egy filozófus (vagy csak filozofikus?) politikai elítélttel volt egy időben összezárva, és jókat vitatkoztak arról, hogy van-e Isten? A többnapos eszmecsere végén a társa így foglalta össze a vita eredményét: 1. Minden érvemet megcáfoltad! 2. Én egyik érvedet sem tudtam megdönteni 3. Következtetés: tovább kell magamat képezni, hogy meggyőzhesselek. Ez a kis történet nagyon jól szemlélteti, hogy egymás meggyőzése sohasem valósulhat meg pusztán logikai, tehát racionális síkon. A viták és az érvek nyilvánvalóan hatnak ránk. De ez sosem direkt módon történik – esetleg csak néhány évvel később villan be valami, hogy „Jé, XY-nak annak idején talán tényleg igaza volt!”. Az emberek ugyanis általában (Gromon Bandi szavaival) nem eszmét-, hanem *rögeszmét cserélnek* egymással, amihez persze foggal-körömmel ragaszkodnak. Még akkor is, ha racionálisan ezt már nem tudják megindokolni. Úgyhogy nem, a szó klasszikus értelmében Gyurka bácsi nem volt térítő – de fáradhatatlan apostolkodása sokunk életére volt hatással. Ateistára és kultúrkeresztényre egyaránt!

Az író és előadó

Ha lenne olyan mondás, hogy „amit ma leírhat, ne halaszd holnapra!”, azt bizonyára Gyurka bácsiról formázták volna, aki szerintem nyíltan grafomán volt,

sőt másokat is erre buzdított! Az írásait felidézve találtam ki az alábbi kifejezést, ami szerintem hűen tükrözi a lényegét: Gyurka bácsi valójában *humán mérnök* volt, csak ő nem épületeket és gépeket, hanem írásműveket tervezett. Cizellált, tökéletesre esztergályozott mondatok és mondanivaló jellemzi, írásai pedig – néhány ritka kivételtől eltekintve – nem kifejezetten a könnyű olvasmányok közé tartoznak. Emlékszem, amikor annak idején a KIO-t olvastuk, a 7 perc/oldal kifejezetten jó teljesítménynek számított – feltéve persze, hogy egyetlen hivatkozást sem olvastunk el a lap alján, melyek hosszú, tömört sorokban hirdették, hogy a szerző következtetései messze nem légből kapottak.

Gyurka bácsi írásait tartalmas mondanivaló és kínos pedantéria jellemzi – néha akár a szöveg esztétikai értékének rovására is. Jómagam például gyakran lettem rosszul az alábbihoz hasonló, pontosságra törekvő, -ás, -és képzős megfogalmazásoktól: „Isten ügyéért gondban *levés*” és társai. Másrészt voltak rigolyái, például, hogy a „való” kifejezés valójában fölösleges és mindig körülírható másként. Miután elmondta nekem, hogy erre ő 20 év elteltével jött rá, Gyurka bácsi iránti tiszteletből én is elkezdtem kerülni ezt a szót irodalom dolgozataimban és másutt. Valójában ma sem használom, és mind a mai napig eszembe jut az erről folytatott beszélgetésünk, ha ezt a szót látom leírva.

Gyurka bácsi nagyon jó előadói készségekkel rendelkezett, de mégis nehéz volt végighallgatni, amikor egy általa gondosan előkészített és írásban megfogalmazott anyagot olvasott fel. Egyszerűen nem volt eléggé élő így az előadás, és azt vettük észre, hogy már nagyon várjuk a végét – gyakran próbáltuk a kezében tartott lapok száma alapján megállapítani, hogy „hol tartunk”, de ez csak akkor működött jól, ha a már felolvasott lapokat letette az asztalra. Pedig kitűnően hangsúlyozott és tartott hatásszüneteket, ahol kellett. Miért volt ez így? Talán azért, mert a legtöbb ember vizuális típus, és nem tudja mindazt a sok értékes kis részletet pusztán a fülén keresztül befogadni, ami egyáltalán nem okozna gondot, ha mindezt maga előtt látná. Szerintem viszont nem baj, ha egy előadás kissé pongyolább a leírt szövegnél, sőt sokkal könnyebben befogadhatóvá válnak azok a mondatok, melyek a hallgatók és az előadó között feszülő inspirációs térben születnek meg. A leírt előadásszöveg egyébként nemcsak Gyurka bácsira volt jellemző, hanem a Bokor előadónak nagy többségére is. És bár a leírt szöveg célja általában a hallgatóság idejének kímélése volt, mégis, amit nyertünk a réven (időtartás és pontos megfogalmazás), azt rendre elvesztettük a vámon: az élettéliséget.

Amikor viszont Gyurka bácsit váratlanul kérték föl egy előadás megtartására, amire nem tudott előtte írásban felkészülni – ezek mindig szenzációsan sikerültek!

Próbáltuk is feleséggel rábeszélteni arra, hogy térjen át erre a stílusra, de azt mondta, hogy ilyenkor mindig fél, hogy kicsúszik az időből. Ha viszont verset olvasott föl, vagy akár egy általa írt novellát, akkor ez nem akadályozta az élményt.

Az egyszerű és hiteles ember

Gyurka bácsi fentiekben felvázolt vonásai még valamivel kiegészültek, amit szintén testközelből láthattunk. Ez pedig az egyszerűség és hitelesség. Lakásberendezése, bútorai és az öltözködése mind azt sugallták, hogy nála tényleg a lényeg a fontos! Lehet, hogy a szőnyeg kopott volt, hogy a WC-kefe kukoricacsuhéból volt fonva, de jól látszott, hogy van egy fontossági sorrend, melyben a dolgok szolgálják az embert, és nem megfordítva. A gazdag könyvtár volt az igazi kincs, és nem az egyszerű ruha, cipő vagy miegyéb. Egyik kiránduláson például kiderült, hogy nadrágját a munkaruhaboltban vásárolta, mert így olcsóbb és tartósabb volt.

Ez az egyszerűség, valamint a nála tapasztalt lelki-szellemi és gyakorlati munka összhangja jelentette számunkra azt a hiteles embert, akire muszáj volt odafigyelni, mert nemcsak tiszteltük, hanem becsültük és szerettük is őt! Már csak azért is, mert sosem akart másnak látszani, mint aki, mondanivalója pedig összhangban állt az életével. Mindez pedig odavezetett, hogy nekünk is muszáj volt elgondolkoznunk azon, hogy vajon beérhetjük-e a vasárnapi kereszténységgel, vagy ennél azért többet is remélhet tőlünk a Teremtő?!

Emléktöredékek és legfontosabb tanításai – számomra

Hálás vagyok Gyurka bácsinak, hogy nem volt olyan téma, amiről ne beszélgethettem volna vele – feltéve persze, hogy volt hozzá elég merszem. Az egyik ilyen, számomra fontos téma a *szerelem* volt. Kedves emlékem ezzel kapcsolatban, hogy a férfiszíveket megdobogtató lányokat (tehát akibe az ember szerelmes lesz) Gyurka bácsi általában a „Mancika” általános gyűjtőnévvel emlegette. (Mulatságos volt, mert a mi gyerekkorunkban már nem divott ez a keresztnév vagy becenév.) És persze muszáj volt megkérdeznünk: „Gyurka bácsi, te sohasem voltál szerelmes?” – „Dehogynem!” – „Hát akkor?” – „Nem volt időm ezzel foglalkozni. Éppen benne voltam egy irodalmi pályázat elkészítésében, de az illető (Mancika) nem tudott 2 évet várni arra, hogy találkozzunk”. Természetesen azt is megkérdeztük tőle, hogy ha már úgyis eltöltötték a papi szolgálattól, akkor nem akar megházasodni? „De már olyan bolondot nem teszek!” – mondta, és nevetett a maga jellegzetes módján. Ide illik még az a csodálatos népdal is, amit tőle hallottam először énekelni és a szövege is nagyon megfogott: „El kéne indulni, meg kén' házasodni”.

Papság, cölibátus: természetesen bennem is felmerült gyerekkoromban, hogy hátha a papi pálya lenne megfelelő számomra. Igaz, hogy mire Gyurka bácsival találkoztam, ez már elmúlt, de tőle hallottam az alábbiakat: „Nem tudom már őszintén rábeszélni a fiatalembereket a papi pályára és az ezzel járó cölibátusra, mert már nem hiszek abban, hogy cölebszként értékesebb munkát végezhetnének az Isten Országá szempontjából, mint családapaként vagy családanyaként.”

Női egyenjogúság: írói fantáziája végtelen volt, melyet egyik írása is jól tükröz: „Hová menjen az Istenlánya? (Gondolom, hogy ezt az elnevezést az Emberfia mintájára alkotta). Az írás lényege talán az, hogy ha már Jézusnak nem sikerült elérnie a férfiak körében a tudatátalakítást, mert azok állandóan pozícióharcra, önmegvalósítással és háborúkkal voltak elfoglalva, talán jó lenne elküldeni a lányát a nőkhöz és asszonyokhoz, akiknek nincs idejük a gyerekek gondozása mellett ilyen hiábavalóságokra. Nagyon tetszett ez az írás!

Lelkiismeret: „Nem hordhatom a lelkiismeretemet mások zsebében”. Ezt a mondását feltehetőleg a háborús bűnösök szokásos védekezése indukálhatta („én csak parancsra tettem”), de amúgy is megállja a helyét: gondolkodjunk, döntsünk, cselekedjünk – és mindezért vállaljuk a felelősséget! Az élet minden területén. Másként megfogalmazva: hibázhatunk, de ezért ne másokat okoljunk! Kamaszlelkemhez szóló telitalálat volt ez a mások zsebében hordott lelkiismeret szöveg!

Bűn: nincs rá egzakt meghatározás. Ami az egyik ember számára bűnnek számít, az a másiknak nem és fordítva. Hogy is van ez? Gyurka bácsi választotta szét és tette helyre a fejében az objektív és a szubjektív bűn fogalmát. Mert bizony, a lelkiismeretünk sem egyforma, és ezt nagyban befolyásolja a neveltetésünk és a környezetünk. Az pedig ugyancsak igazságtalan dolog lenne, ha Isten nem a saját zsinórmértékünk/értékrendünk/iránytűnk alapján ítélne meg bennünket, még akkor is, ha ez objektíve bünt eredményez. Éppen ezért fontos ez a szétválasztás! Ne meg azért, hogy könnyebben tartózkodjunk mások elítélésétől.

Ítélet: fogalomtisztázás – megítélni szabad, elítélni (bírói értelemben) nem. Abból viszont tudunk épülni, ha embertársaink cselekedeteiről értékítéletet alkotunk, tehát összevetjük a saját értékrendünkkel és következtetéseket vonunk le arra nézve, hogy számunkra megengedhetők, követendők vagy éppen kerülendők ugyanezen cselekedetek?!

Előítélet-mentesség: Gyurka bácsi sok helyre elment, ahová talán nem minden bokortag szerint kellett volna. Voltak, akik óvták és féltették őt például Csiszár Jenő műsorától, ahol egy gyilkossal kellett egy asztalhoz

ülnie (neki, az erőszakmentesség prófétájának). Féltették, hogy ízekre szedik és megszegyenítik a nagy nyilvánosság előtt, de nem így történt – éppen ellenkezőleg: a végén még a kecec újságíró is a hatása alá került. Gyurka bácsi más irányokból is elfogadott meghívásokat – mondjuk így finoman: a magyarság mellett elkötelezett társaságok részéről. Erről én már nem rendelkezem tény- és élményszerű információkkal, de úgy sejttem, hogy itt sem tett mást, mint hirdette az evangéliumot, és nem volt hajlandó beskatulyázni ezeket az embereket. Nem tudom, csak találgatok ...

Vezérelv, szeretetparancs: „Jónak kell lenni!” – mondta Gyurka bácsi. Úgy vélem, hogy ebben az egyetlen mondatban minden lényeges benne van! Kiskapuk nélkül. Az imádság célja az, hogy lelkiismeretünket az isteni Léleknek megfelelően alakítsuk, és akkor már csak követnünk kell a lelkiismeret hívó szavát. Jónak kell lenni – és pontosan érezni fogjuk, hogy mikor cselekszünk ez ellen. Mindegy, hogy mi van az evilági ország törvényeinek szövegében vagy a kisbetűs részben. Egy kérdést kell feltennünk mindennap: mennyire hasonlít lelkiismeretünk szava ahhoz, amit az Isten kíván tőlünk, és mennyire tudunk ma ennek megfelelni? Ez alapján tudni és érezni fogjuk, hogy merre tovább?!

Zárás

Gyurka bácsi személyét és gondolatait felidézve felmerül a kérdés, hogy miért vagyunk most itt? Csak azért, hogy nosztalgiazzunk? Vagy van még aktualitása a Bokornak és üzenete számunkra Gyurka bácsinak, amit itt és most érdemes megfontolnunk? Azt gondolom, hogy igen! Tény, hogy ma már rengeteg módja van annak, hogy az értelmes ember eltöltse az idejét, képezze magát, barátokat szerezzen, vagy éppen játékoskodjon. De mégis van valami, amit én eddig csak a Gyurkabácsi-féle Bokor közösségekben láttam. És ami ezeket valamennyi más formációtól (önképzőkörök, gittegyletek, vallási közösségek, zabhegyezőkörök és társaiktól) megkülönbözteti. És ez a valami az **elfogadásra törekvés**. Amikor megelégszünk azzal, ha közös a nevező, mert így már tudunk együtt dolgozni, a többi különbözőséget pedig megpróbáljuk elfogadni. És valljuk be, mostanában nagyon elkényelmesedtünk ezen a téren, mert már Bokron belül is oly nehéz tolerálnunk, ha valaki különbözik tőlünk. Ennyire hat ránk a külvilág? Már mi is jobban szeretjük a feketét vagy a fehéret és egyre inkább zavarnak az árnyalatok? Vagy csak sokkal szélesebbre nyílt az olló, ami a ezeket a különbségeket jelzi? Akár anyagi értelemben (jóléti és „rosszléti” ág), akár ideológiai megosztottság terén. Nem tudom, de úgy vélem, hogy Gyurka bácsi integratív, mindenkit egybeszerető személyiségének éppen ez az üzenete számunkra. Itt és most, 11 évvel a halála után. Hogy ismét feladatunk van, mert folyamatosan jönnek az új

kihívások! Az alapfeladat persze ugyanaz (Isten Országának építése már itt a Földön is), de egy teljesen új környezetben kell dolgoznunk. Ahol a régi sémák már nem működnek, újak pedig még nincsenek vagy épphogy csak kialakulóban. Miközben persze ezer új dolog vonja el a figyelmünket (Vö: „...ezer bűn nyelve lobog benned mint a tűz és lelked már nem is egyéb mint ez a tűz ...” /Babits/).

Oly nagy a kísértés, hogy a tőlünk különbözőket beskatulyázzuk és kitaszítsuk! Gondoljunk csak a mai evangéliumra: „Óvakodjatok az írástudóktól!” Miért is? Mert nekik minden jár: előre köszönés, első helyek, felélik az özvegyek házat és ráadásul még képmutatók is! Jól megtanultuk a leckét: írástudók és farizeusok? Pfüj – szitokszó. Pedig Gromon Bandi értelmezése szerint az eredeti szöveg nem általánosít, hanem így fogalmaz: „Óvakodjatok *azoktól* az írástudóktól, akik...” Hoppá! Ugye, milyen könnyű átesni a ló túloldalára? Ne tegyük!

Ha Gyurka bácsi szellemisége még fontos a számunkra, akkor inkább gondolkodjunk, ne hagyjuk magunkat megvezetni és törekedjünk arra, hogy embertársainkat megértsük és elfogadjuk. Közösségen belül és kívül egyaránt.

Ebben segítsen bennünket a Jóisten, Ámen!

Piarista kápolna, 2021.06.05.

BULÁNYI GYÖRGY VINCZÉÉK...

Megvolt a márciusi ifjúsági szentmise, a prédikáció nélküli. 16-an jöttünk össze. A létszám attól ugrott meg, hogy kivonult rá a Vincze család öt fiából négy, s az első felségestül. Megállapítottam, hogy ez a feleséges fiú, Gábor hasonlít a legjobban az apjukra, ahogyan én az apát megismertem közel 40 esztendővel ezelőtt a csepeli Jézus Szíve templomban. S a Vincze fiúkon kívül ott volt még Köllöd Marci és barátja, Futó Péter. Ők debütáltak, azaz először voltak az ifjúsági misén. A kérdő mondat az enyém volt.

Elmondtam nekik, hogy egy-két hónapja került kezembe az a levél, melyet '97 áprilisában küldött a jelenlegi pápa, tehát Ratzinger bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa rólam Seregély érseknek, a Magyar Püspöki Konferencia elnökének. A levélben ez állt: *A B. Gy. piarista atya ügyével kapcsolatban... azt óhajtom Önnel közölni, hogy a fent említett szerzetes végre aláírta azt a 12 tézist, amelynek ez a Kongregáció 1985. júliusában öt alávetette.* Írja mindet '97 áprilisában, s a történeti tény az, hogy aláírtam a 12 tézist 12 évvel hamarabb, '85 júliusában. S tény az is, hogy *97-ben és végre* beírhattam a 12 tétel közé azt is, aminek beírását kértem '85 júliusában: azt a zsinati szöveget, amely arról beszél, hogy csak saját lelkiismeretünknek tartozunk engedelmessékedni.

S ezek után következett a kérdésem. Ha nekem tudomásomra jut '97-ben ez a tényeknek meg nem felelő s Ratzinger levelében található állítás, megkérdeztem volna a Bokrot, hogy mi a teendőm, s ha '97-ben ti lettetek volna a Bokor, akit megkérdezek, mit mondatok volna nekem. Azt, hogy fogadjam el ilyen körülmények között is '97 szeptemberében a Magyar Püspöki Kar által felkínált lehetőséget azért; hogy hálaadó szentmisét mondhassak rehabilitációmért, vagy azt mondatok volna, hogy ilyen körülmények között ne fogadjam azt el?

A szentmisén résztvevő 15 fiatal 15 félét mondott. Megállapították, hogy az, aki csak most adta oda nekem ezt a levelet, szeret engem, mert ha megkapom akkor, amikor írták, számolt volna azzal, hogy elbődülök e történelemhamisításon. Megállapították, hogy alighanem azt tanácsolták volna nekem a most megkérdezett fiatalok is, hogy így ne fogadjam el a nekem felkínált rehabilitációt. S még az is megállapításra került, hogyha megfogadom, amit tanácsolnak nekem, akkor a Bokor ma csak egy nyomorúságos kis szekta lenne, így meg azért van valami lehetőségünk a betagozódásra egyházunkba. Ha nincs rehabilitáció, akkor nincs Széphalom és nincs Adyiliget, s mint ahogy Kristóf megállapította: s nem ismeri meg Köllödéket és Rényi Zsoltot.

Magam pedig elmerengtem. A püspöki kar '97 szeptemberi nyilatkozatának előestéjén megtelefonálta

valaki a püspökök közül Merza Jóskának azt, amit ő így adott tovább nekem: *Bocsánatot nem kérnek tőled, de jogaidba visszaállítanak.* Hát nagyon nyögvenyelősen történt ez a visszaállítás. Hát majdnem semmit sem érően. De ez a valóság, és ezt kell szeretnem. Ez adatik annak, aki belekellemetlenkedik az egyházi vezetés tudatába annak megmutatásával, hogy nem azt csináljuk, amiről a jézusi örökség beszél.

A Napló olvasói tudják, hogy ez év szeptemberében levelet küldtem Erdő Péternek, s a piarista provinciális személyesen adta át neki. Erdő Péter nem válaszolt rá. Az elmúlt év utolsó napjaiban térti-vevényes ajánlott levélben elküldtem neki újból a levelet. Erre válaszolt – az irodaigazgatója. Ezt: *a bíboros úrnak a levélben foglalt korlátozó intézkedésekről, amelyek jelenleg is fennállnának, nincs tudomása. Nem áll azonban jogában független könyvesboltokat kötelezni meghatározott művek árusítására... Isten áldását kéri főtisztelendőséged papi szolgálatára.*

Hát ennyire lehet menni. Nem várhatom, hogy támogassanak minket abban, ami ellenkezésben van a kereszténység kétezer esztendő történetével; azzal, amit Jézust emlegetve csinálni tudtunk. Nem sikerült egyházunknak, nem sikerült más egyházaknak sem valósággá tenni azt, amiről Jézus beszélt. Nem sikerült Jézusnak sem és nem sikerült magának, az Istennek sem. Nincs sehol átütő siker. Legfeljebb Golgota van. Az meg problematikus mondható sikernek. A szabadságnak két éle van. S a másik él az, hogy nem tesszük, amit Isten akar. Az egyik éle az, hogy tesszük. S nagyon nagy a kísértés és nagy az ellenerő vonzása, hogy ne tegyük.

De hát ez a harmadik nemzedék lényegében egyikét család.

Nos, az egyikét család egyike – a Vincze gyerekek voltak. Abból a tizből, akiket idő közben Géczy Gabriella szült Vincze Endrének. Most írhatnék egy kisregénybetétet a nagy regényen belül ezzel a címmel: *Bírkózásaim a Vincze családdal.* De inkább nem, csak fejezetcímeket, vázlatpontokat adok... Írják majd meg ők! Hatott rájuk a Csepel III találkozás, de nem estek hasra. Megesküdtek már '70ben,

de fogalmam sincs arról, hogy ki eskette őket. Egyet tudok biztosan: nem én. Gyerekeiket az ország nagymenő papjaikkal kereszteltetik, csak a hatodik gyereknél leszek én a keresztapa. Gabi eljön egy megbeszéltsé csatárkai találkozóra, késik másfél órát, ejtek erről egy halk szót. A válasz:

– Haza is mehetek!

Bandi a Karaj '72-es kötetében tanulmányt ír kiváló kecskeméti piarista diákként és Aranyt idézve: Engem esz a lúg, ha a fejed mosom. Én voltam a kötet szerkesztője, beraktam, igazat adtam neki. Ma is igaz, amit '72ben leírt. De minden elismerése mellett is,

inkább csak a negatívumainkra volt szeme. Nehéz volt integrálni őket. Egyszer még kiabáltam is velük:

– Hát ki a fenével csináljak én Isten Országát, ha még ti is le akartok húzódni az útfélre? Aztán nagy nehezen mégis csak egyenesbe kerültünk. Gyóntatójuk, lelkipapjaink már én lettem. Sűrűn születnek ezután a Vincze gyerekek. Péter ott üvölt a járókában a '72-es alsószentiváni A-lelkigyakorlaton.

Krisztit már én eskethetem. Andi 34 évesen sűrűn Súlyben, az első gyerektáborban, s tehetetlen vagyok; végül is Andi felugrik, lenyomja nekem

az esti pusztit, s békésen elaludnak. '77 farsangján házibulit rendeznek, táncolnak, s hogy nekem is legyen táncos párom, kezembe nyomják a két hónapos Orsit. Péter 14 évesen kiváló minőségben csinálja Budaváriban az előadó menyezetsimitását, s pár év múlva majd

csoportvezetője lesz Zsombor unoka-unokaöcsémnek (mert a húgom lányának a fia). Gyémántmisés képemen az oltár előtt bal felől Orsi és Péter felesége, Kati látható – ott lóg a kinagyított kép az ágyam fölött. Harminchat évvel a csepeli találkozás után még mindig beszélő viszonyban vannak velem. Egyet is értünk egymással? Olykor... de hát már öregek...

Bandi betöltötte már a hatvanat. Ezüstlakodalmukra nem hívtak meg. Megérike az aranyat? Már tizenöt év sincs odáig. Ha tudok, elmegyek – ha hívnak, ha nem. Nem is lesz módjuk már azt előlem eltitkolni...

1999.

KIRÁLY IGNÁCZ

HÁLAADÁS

BULÁNYI GYURKA BÁCSI HALÁLÁNAK 11. ÉVFORDULÓJÁN

Hálát adok, hogy áldott emlékü Gyurka bácsi gyökeret és szárnyat jelentett számunkra!

1./ Az ő **gyökerei** között ott volt az apai, pofonokkal is kifejezett szigor. Normára nevelték, erőszakkal. Ebből született meg a mi jézusi nevelési irányulásunk: normára nevelés szelíden. Hosszú volt az ő útja, míg visszatekintve nyugodtan tudta elmesélni gyerekkori lemondásait és beismerni, hogy „Ebből lett, hogy nyolcszor szólítottak ki az évről jutalmazásra.” Hálát adok, hogy szóban és írásban elmesélte ezeket is nekünk!

2./ Hálát adok, hogy beavatott **küzdemeibe** önmagával, magyarságával, Egyházunkkal és Jézusunkkal. A kislányok neki is csuda szépek voltak, de a jézust követés is csuda szép volt számára. Feldolgozta magában a papi rend és a házasság szentségeinek természetellenes ellentétként való beállítását, és mikor már én mentem hozzá a jó pap, vagy jó papa öröklődésemmel, akkor nem cölibátus

melletti agitátorként, hanem rám figyelő testvérbarátként állt mellettem. Egész életét végig kísérte Egyházunkkal való küzdelme. Érte és nem ellene élt. Hálás vagyok, hogy annyira szerette volna Jézus-arcúvá segíteni az Egyházat, hogy még a vezető hierarchiával való egyenlőtlen küzdelmet is vállalta. Ebben sokat jelentett számára, hogy visszagondolhatott arra, hogy fiatalon otthont talált a piarista rendben: „A Kalazantinumban jó volt élni. Nekem való világ volt.” A küzdelmek sokasága azért volt feldolgozható számára, mert Jézus példáját követve, nem a hatalmi harcoktól, nem a kollaboráns megalkuvásoktól várt egyházi megújulást, hanem a személytől személyig érő kisközösségi megtérésektől, a személyes apostolkodásunktól remélte ezt. Hálát adok, hogy olyan erős volt Jézusra figyelő és a mindennapokban helytállni akaró ereje, hogy elmondhatom: felülről és belülről vezérelt, Bokrot alapító atyánk volt.

3./ Hálát adok ránk figyelő **önfegyelméért**. A dohányzás elleni küzdelmeiben mi kértük, hogy inkább tartsunk cigi szünetet, minthogy rezegjen körülötte a levegő. Hálát adok fejét lehajtani tudó megalázkodásaiért, mert a mi öntudatoskodásainkat is szerénységre segítette. Mikor valaki a Gyöker közösségben, hála Istennek, csak egyszer volt ilyen a fél évszázadunk alatt, azt kiabálta neki, hogy „lépj te ki a közösségből!”, lehajtotta a fejét és ránk bízta a helyzet megoldását. Mikor 2008-ban, szerintem élete legnagyobb Bokortól kapott gorombaságát szenvedte, szinte sokkolta a hatalmi politikába keveredés veszélyére figyelmeztetni akaró testvéri szó. Idézem az ő kesergését, dühét, sértettségét: „A Magyar Népköztársaság... a Magyar Püspöki Kar... a Hittani Kongregáció... után tudomásul veszem a Bokor Képviselőtársaság ítéletét is... és visszaküldöm a számomra adományozott Bokor-aranydíjat.” Hála és hála legyen azért, hogy jól viselt bennünket és példa számunkra, hogy jól viseljük mi is egymást. Nem a megsértődés, a dühösség a bűn, hanem az ebből származó magatartás a döntő. Hálát adok, hogy mikor az Érted Vagyokba nem közölték egyik írását, akkor bedühödött és elindította, a máig élő és szolgáló lapunkat, a Koinóniát. Hálát adok a jó példájáért!

4./ Hálát adok, hogy „oly korban élhettem a földön”, melyben összehozott Gyurka bácsival az élet. Hallhattam szavát, láthattam arcjátékaiban a benne zajló érzelmeket, olvashattam nyomdába vivés előtt számtalan írását. Láthattam álmához való ragaszkodását, és az irreális álmairól való lemondásait. Hálát adok Gyurka bácsinknak, hogy nem élem meg iránta való szeretetlenségnek, hogy nem építettünk olyan nagycsaládos házat, melyben ő még oda vette volna Teri nénit, Vadas Éva nénit, Turiák Ildit és még ki tudja kiket egy szerzetesi részlegbe. Nem építettünk együtt házat, de építhettem vele, kis segédmunkásként mellette, valami sokkal jelentősebbet, az Isten Országát.

Hálát adok, hogy ma is, mikor nem találok helyemet a mindennapokban, levehetem polcunkról valamelyik könyvét és arra is gondolhatok, hogy majd ismét találkozunk...

BULÁNYI GYÖRGY KIRÁLYÉK...

Alsószentivánon volt, Dombi Feri hatalmas plébániáján, új állomáshelyén. 18-an vettünk rajta részt. Kik? 7 pap 5 öreg, 6 fiatal. Hogy mindegyiküknek megvolt-e már a maguk külön csoportja, erre nem esküdnék meg, de a csoportkezdeményük biztosan megvolt. Nem csinálhattam nekik harmadjára is olyat, amilyen az első kettő volt. A már '70ben is lelkigyakorlatozó papokon (Bandi, Gyurka, Laci, Feri, Barna,) kívül ott van Havasy Gyuszi és Szegedi Laci is, akik ekkorra már tagjai a Papok I.-nek. Az Öregek közül: Teri, Andi, Jóska, Ilus, Lilla. A Fiatalok közül: Öcsi, Ildi, Imre, Náci, Jenő – és sofőrjogon Bisztrai Gyuri. Gyuri, aki nem tudott részt venni az előző nyári halásztelki lelkigyakorlaton, mert Balatonvilágos helyszínmegjelölés jutott el hozzá Halásztelek helyett, s '72ben felháborodva vette tudomásul, hogy nagybátyja, Bisztrai Laci nem akar elmenni Alsószentivánba, ezért ráültette őt motorbiciklijére, s elhozta közénk.

Négy napos volt lelkigyakorlat. Az utolsó félnap volt a zárás. Maradt a hét félnapra hét elmélkedés és hét előadás. Szétosztottuk a feladatokat, majd mindenkinek jutott valami: előadás vagy elmélkedés. Öntudattal, boldogsággal töltött el – gondolom – mindnyájunkat ez a vezetői seregszemle. Csak az zavart, hogy amikor hazafelé mentünk, Náci kijelentette, hogy a legbutább papot fogja kiválasztani lelkivezetőjéül.

Hamarosan megtudtam az okát: Cherchez la femme! Valamelyik nyáron Dombi Feri szólt neki, hogy segítsen már az első gimnazista Tojzán Erzsinek egy kicsit: nem megy neki a latin.

Emberfeletti feladatot bízott ezzel Nácira. Magam, kispapi éveim alatt soha meg nem szólítottam egyetlen egyetemi hallgatótársamat, hogy eljussak a szentelésig. Nem lehet latin tanárkodnunk fehérnépeknek! Abba bele kell halnia a papi hivatásnak, vagy legalább is a nőtlenségnek.

Bele is halt, s Náci még '72ben és diákonusként búcsút mond a központi szemináriumnak, s hamarosan összeesketem Zsikeval. Zsike 16 gyermeket szült cserébe Nácinak, egy egész kisebb fajta szemináriumot (seminarium = faiskola), egy osztályra való gyereket. Egyelőre megközelíthetetlennek látszó csúcsot futottak ezzel a Bokorban. Mikor Zsike Érden bejelentette nekem, hogy várja a tizenkettediket, ünnepélyesen kezet csókoltam neki. Mire Zsike:

– Gyurka bácsi, én vagyok a világ legönzőbb asszonya, mert nem bírom ki, hogy ne legyen mindig egy kisbabám!

CSIKY ANNAMÁRIA

KERESZTÉNY KATONAI SZOLGÁLTATMEGTAGADÓK MAGYARORSZÁGON 1979 ÉS 1989 KÖZÖTT (2.)

III. A Bokor bázisközösségről röviden

1. Kialakulása

A Bokor mozgalom születése 1945-re tehető, amikor „Kolákovics horvát jezsuita szerzetes Magyarországra jött, hogy elindítsa a kisközösségek ifjúsági pasztorációját. Magyar egyházi jóváhagyásért Grósz József kalocsai érsekhez fordult, aki Mindszenty József veszprémi püspökhöz irányította. Mindszenty látva a kommunista hatalomátvétel veszélyét, az egyház jövőjét erősítő bázisközösségi munkára az engedélyt megadta.”¹ Ezt a mozzanatot azért tartom fontosnak idézni, mert alátámasztja, hogy Bulányi György² közösségszervező tevékenysége a katolikus egyház jóváhagyásával indult. A közösségekből Kolákovics egyet Bulányi György piarista szerzetesre bízott, mielőtt elhagyta az országot. Feladatul hagyta rá a

fiatalok teológiai képzését, hogy ők is képesek legyenek arra, hogy maguk köré csoportokat szervezzenek és ők is tanítsanak. Ez alapján a Bokor alapszervezetekből áll, amelyeknek általában legfeljebb 12 tagjuk van. Amikor bekerül valaki az egyik alapszervezetbe, akkor eleinte tanul, majd ha éretté válik arra, hogy ő is tanítson másokat, tagokat szervez maga köré, és így egy újabb alapszervezet vezetője lehet. De ezzel együtt az eredeti csoportjának is tagja marad, és a többi vezetővel együtt a továbbiakban is képi magát.³

A „Bokor” elnevezés Bulányi György egyik, *A Jézusi célkitűzés szociológiai vonásai* című, 1974-ben írt tanulmányából eredeztethető. „Itt ugyanis többek között arról beszéltem, hogy a történelem folyamán a földgolyó különböző pontjain mintegy a talajból sarjadnak ki személyiségek, akik körül rendeződnek a vallási s Isten iránti érzékenységgel megáldott emberek. Az ilyen sarjadásokat, csoportosulásokat neveztem bokroknak, s ebben az értelemben beszélünk a továbbiakban a „mi bokrunk”-ról, „más bokrok”-ról, mint összetartozó közösségek egységéről. E köznévi használat nyomán kezdtek azután a kívülálló tulajdonnévi formában Bokornak nevezni bennünket. Addig csak „bulányisták”-nak hívtak bennünket, s ezt nem kedveltük. 1980 körül már általánossá vált a Bokor megnevezés, a külföld is így vette tudomásul”. (Bulányi György)⁴

Egy Mindszenty József bíboros és Bulányi György között 1948-ban lezajló beszélgetés bizonyára hatással volt Bulányi atya gondolkodására, aki később idézte is Mindszenty ott elhangzó néhány gondolatát: „Tanár úr, párttitkárok soha nem határozhatják meg az anyaszentegyház magatartását.” – „Ami pedig a kisközösségeket illeti, szabad-e, merhetjük-e, azt felelte: Nem azért tanultuk az ősegyház történetét, hogy régiségtani ismereteinket gyarapítsuk.”⁵

Bulányi György az 1940-es évek második felében, Debrecenben kezdte meg közösségszervező tevékenységét. 1951 végén a szerzetesrendek korlátozása miatt távoznia kellett a piarista rendházból. 1952-ben, az első kisközösségi perben, mint elsőrendű vádlottat, életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, ahonnan 1960-ban szabadult. Mikor 1956-ban rövid időre szabadon volt, érdeklődött közösségeinek helyzetéről, de csalódnia kellett, mert a kisközösségi élet gyakorlását az állam lehetetlenné tette. Mikor visszakerült a börtönbe, nem tudta, volt-e értelme

¹ Stoffán György *értesülése a jezsuitáktól*. In: HAVASY Gyula: *A magyar katolikusok szenvedései 1944-1989*. Havasy Gyula dokumentumgyűjteménye. Budapest, a szerző kiadásában, 1990. 213.o.

² Bulányi György (1919-2010): piarista szerzetes, 1943-ban szentelték pappá, 1945-től néhány évig a debreceni piarista gimnázium magyar-német szakos tanára. A Bokor közösség alapítója.

³ HORVÁTH Zsuzsa: *Az egyház kovásza: a bázisközösségi mozgalmak Magyarországon*. In: *Egyházfórum*. 2. évf. 2. szám. (Luzern, 1987) 95.o.

⁴ SZAKOLCZAY Lajos: *Páter Bulányi*. Új Idő Könyvek, 1989. 77.o.

⁵ *Beszélgetés Bulányi Györggyel*. In: HAVASY Gyula: *A magyar katolikusok szenvedései 1944-1989*. 213.o.

addigi munkájának, lenne-e értelme esetleges szabadulása után folytatni a korábbi gyakorlatot: „*Olyasmért ülök életfogytiglani börtönt, amit nem tudnak tanítványaim csinálni? Ha egyszer kiszabadulok, kezdjek mindent elölről, szerezzek be egy másik életfogytiglant, amikor úgyse lehet tovább folytatni... Tehát komoly válsággal kezdtem meg a börtön utáni életemet...*” (Bulányi György)⁶ Ekkor el is határozta, hogy szabadulása esetén nem folytatja a kisközösségek szervezését. A börtönévek után 1970-ig szállítómunkásként dolgozott, majd 1970-től 1980-ig fordításokból élt. Mivel papként hivatalosan nem működhetett, csak egy-két plébános engedte, hogy plébániáján hosszabb-rövidebb ideig kiegészítőként tevékenykedhessen. Mégis 1967-ben az kezdeményezésére alakult meg az első újabb Bokor kisközösség Halásztelken. Innentől kezdve a környékbeli településeken is prédikálni kezdett, és egyre több lelkigyakorlatot tartott. 1972-ben írta meg a *Lelkipásztori marketing* című dolgozatot, amelyben az aktuális helyzetről és megoldási javaslatokról írt. Ez a kézirat gyorsan terjedt, és komoly visszhangja is volt. Ebben az időben a kisközösségi perek már véget értek,⁷ így a mozgalom, ha nem is korlátozások és nehézségek nélkül működött, de kevésbé volt nagy az állami nyomás. A vizsgált időszakban a levéltári források és Bulányi atya későbbi beszélgetései, írásai alapján mind körülbelül 2000 főre becsülik a Bokor-tagok létszámát.

2. Tanítása

Bulányi György legfontosabb téziseit az 1968-ban befejezett, három kötetben megjelent *Keressétek az Isten Országát!* (KIO) című műve foglalja össze. Ennek kiindulópontját az evangéliumok elemzése, Jézus tanítása és példája képezi. Bulányi atya szerint Jézus csupán a megváltás lehetőségét hozta el, ami akkor válhat valósággá, ha az emberek követik példáját. Tanításának leghangsúlyosabb eleme a szeretet, aminek három megnyilvánulási formát tulajdonít: az adást, a szolgálatot és az erőt nem alkalmazást. Ezek betartása az ember számára szegénységet, üldözöttséget és kicsiséget okoz. Ezek az alappillérei Bulányi atya tanításának, amiket bírálatok ugyan érnek, de alapvetően nem emiatt fordultak vele sokan szembe, hanem az ezekből levont következtetések, és azok gyakorlati megvalósításai alapozzák meg az ellentéteket. Bár érdekes volna ezek továbbgondolásával foglalkozni, az összes nagyobb kérdéskör részletes tárgyalására most nincs lehetőség, csupán a témám szempontjából kiemelkedően fontos

részt, az erőt nem alkalmazás gondolatát szeretném bővebben kifejteni.

A KIO első kötetében (Honnan jött? Miért jött?) Bulányi atya tisztázza, hogy honnan és miért jött Jézus, ezzel megalapozva a második kötetet (Az Út), amelyben leírást ad az útról, amelyen a Krisztust követőknek járnia kellene. A harmadik kötetben (Nem fogadtuk be, Az Ország) azt is bemutatja, hogy eddig nem sikerült ezen az úton haladni. Majd elemzi a Sátán, az Evilági és Isten országát.⁸

Bulányi atya erőszakmentesség elméletét a KIO második, Az Út címet viselő kötetében fejti ki részletesen, ami szerkezetét tekintve közepén helyezkedik el. Ezen belül a Szeretni című fejezet további három részfejezetre tagolódik: I. Kultusz és irgalom; II. Adás és szegénység; III. Erő-nemalkalmazás és üldözöttség. A *Szeretni* címből már egyértelművé válik, hogy Bulányi atya, mint minden tanítását, ezt is a szeretet-parancs elsődlegességéből vezeti le. „*A Messiás szeretetet akart. Az ütés gyűlöletből fakad és gyűlöletet teremt az ütöttben. A Messiásnak tehát el kellett vetnie az ütést.*”⁹ A fő probléma az, hogy az ember a gonoszok megbüntetésétől várja az emberiség javulását, pedig Jézus nem ezt tanítja. „*A Messiás ezzel szemben a gonoszok meg nem büntetésétől, a gonoszok és áldozataik megbékélésétől reméli az ember sorsának jobbra fordulását.*”¹⁰ Már a fejezet címéből (Erő-nemalkalmazás és üldözöttség) egyértelművé válik, hogy Bulányi atyának nincsenek illúziói azzal kapcsolatban, hogy az erőszakmentesség gyakorlati megvalósításának fogadtatása milyen lesz. A két fogalom összekapcsolásával egyértelműen jelzi, hogy azok egymástól elválaszthatatlanok. De azt is megfogalmazza, hogy ez az üldözöttség eredményhez fog vezetni: „*Az erő-nemalkalmazó lesz áldozattá és az erő-nemalkalmazás áldozata eredményezi, hogy az erő-nemalkalmazók békeséget teremtenek az erő-nemalkalmazók körén belül.*”¹¹ Nagyon vázlatosan így tudnám összefoglalni Bulányi György a témával kapcsolatos tanítását.

De nemcsak a Bulányi György által írt KIO, hanem több más szerző műve is hatással volt a szolgálatmegtagadók gondolatainak alakulására. Közülük az első, dr. Merza József például több szerzőt is említ, akik hatással voltak döntésére. Ilyen gondolkodóként említi például Gandhit, Thoreau-t és Tolsztojt.¹² Rajtuk kívül fontos megemlíteni Jean-

⁶ SZAKOLCZAY: *Páter Bulányi*. 63.o.

⁷ „52-ben volt az első kisközösségi per, 56-ban a következő, már 70 elítélttel, 61-ben az újabb, 120 vádlottal” (Bulányi György) SZAKOLCZAY: *Páter Bulányi*. 65.o.

⁸ KIO I-III. Irotron Kiadó, Budapest, 1990.

⁹ KIO II. Irotron Kiadó, Budapest, 1990. 436.o.

¹⁰ KIO II. 436.o

¹¹ KIO II. 436.o

¹² MERZA József: *Búcsú a fegyverektől*. In: *Karácsonyi Ajándék* XI. kötet, 2012. 27-30.o. 29.o.

Michel Hornus *Nem harcolhatok!*¹³ című könyvét, amelyet írógéppel sokszorosítva terjesztettek a Bokor közösség tagjai egymás között. Ugyanígy jutott hozzájuk például Jean-Marie Muller *Az erőszakmentesség Evangéliuma* című munkája, amit Bulányi atya fordított le. Dr. Merza József nagy hatású alkotásként említi még Gilbert Cesbron *Kutyák és farkasok között* című művét is.¹⁴

Az, hogy a KIO-n kívül több olyan írást lehet említeni, amiket később a szolgálatmegtagadók a témával kapcsolatban nagy hatású olvasmányélményeiként emlegetnek, nem mellékes szempont. Ezt azért szeretném hangsúlyozni, mert ebből is látszik, hogy a Bokor közösségben nem pusztán arról van szó, hogy a tagok elolvassák Bulányi atya műveit, és azokat próbálják követni, valóra váltani. Ezt teszi teljesebbé a Szentírás olvasása, elemzése, ima, valamint elmélkedések, további olvasmányok. A közösség tagjai maguk próbálják kialakítani saját útjukat, elveiket, ehhez pusztán segítséget és iránymutatást kapnak egymástól és Bulányi atyától. Talán már ennyiből is világossá válhat, hogy a Bokor mozgalom tanítása és működése miként járult hozzá ahhoz, hogy tagjaik közül viszonylag sokan ezek alapján eljussanak arra az álláspontra, hogy a katonaságban való részvételt el kell utasítani.

Ezzel kapcsolatban dr. Merza Józseftől szeretnék egy idézetet közölni: „*A katona. Az esküt tett harcos, aki parancsra engedelmeskedve fogja embertársai vérént ontani. (...) El tudja mondani az evangéliumot ismerő és vállaló ember a katonai eskü végén azt, hogy Isten engem úgy segítjen? Tudnia kell, hogy Isten nem fogja segíteni, Jézus anyja, Mária sem fog segíteni, (...) Mivel minden zászlók és egyenruhák ellenére csak egy Mária van, akinek egyképpen gyermekei a párizsi Notre Dame-ban, az ő Szeplőtelen Szívéről elnevezett madridi katedrálisban, a drezdai Frauenkirchében, a krakkói Mariackiban éneklő hívek. Neki gyűjtanak gyertyát ortodox tisztelői a halála emlékére épített moszkvai Uszpenskij katedrálisban (...) Ugyanazon Mária, minden Jézusban hívő édesanyja, aki – anyaként – nem tudja elviselni, ha gyermekei gyűlölik egymást. Az anyák másképp gondolkodnak.*”¹⁵

Természetesen nem volt elvárás, hogy vállalják mindazokat a nehézségeket, amelyeket a katonai szolgálatmegtagadás hordoz magában. A kezdetekben volt olyan, hogy maga a közösség próbálta lebeszélni az illetőt, és nem egy alkalommal a család, elsősorban a szülők, hiszen többnyire fiatalemberéről volt szó. A Bokor közösségben azonban evidencia, hogy „*a hitünket, meggyőződésünket nem tarthatjuk másnak a zsebében. (...) A lelkiismeretemet sem tarthatom másnak a zsebében.*”¹⁶ Ebből következik az egyéni döntések elfogadása, támogatása.

IV. A katolikus egyház álláspontja a katonai szolgálatmegtagadásról

A Bokor közösség bemutatása után most rátérek a katolikus egyház katonasággal kapcsolatos hozzáállásának rövid ismertetésére. Ha a kereszténység korábbi századaira visszagondolunk, nem igazán merül fel bennünk, hogy az egyház komolyan foglalkozott volna azzal a kérdéssel, hogy a Biblia, de főként a jézusi tanítás alapján mennyiben nem igazolható a háborúskodás.

Az őskereszténység idején ez azért nem vizsgálható hitelesen, mert egyrészt nincs elegendő forrás a bizonyításához, másrészt a katonai szolgálat megtagadása nem is volt oly módon lehetséges, mint abban az időszakban, amikor már bevezették a hadkötelezettséget. Az első századokban a katonaság hivatás volt, a toborzások pedig általában önkéntesek voltak, így nem járt különösebb következménnyel, ha valaki elutasította azt, és nem is kellett komolyabb ellenérvet felhozni ezzel kapcsolatban.¹⁷ Ennek ellenére az őskereszténység időszakában több egyházatya is foglalkozott a kérdéssel, például Nagy Szent Vazult és

¹³ Ezt a könyvet Simonyi Gyula fordította magyarra, aki maga is börtönbüntetést vállalt a katonai szolgálat megtagadásáért. 1984-ben fejezte be a fordítást, akkor kezdték terjeszteni, mint szamizdat irodalmat. A mű az erőszakmentesség és a prófétaság keresztény mivoltát mutatja be, valamint ezek torzulásait. Az írás szerint ezek a kereszténység kialakulásától kezdve jelen vannak, erősödnek, majd Konstantin császársága alatt jutnak el a teljes torzulásig. (SIMONYI Gyula: *Előszó a magyar kiadáshoz*. In: HORNUS, Jean-Michel: *Nem harcolhatok! Az őskeresztények viselkedése a háborúval, az erőszakkal és az állammal kapcsolatban*. Székesfehérvár, 1993. 4-6.o.

¹⁴ MALDAGUE, Muriel: *Mémoire: les communautés de base de 1945 à nos jours seule forme de résistance religieuse en Hongrie?*. Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 1992-1993. 47.o.

¹⁵ MERZA József: *Ádám, hol voltál? Én, kérem, sorozáson*. In: „Érted vagyok”. A jézusi tájékozódás folyóirata. XXIV. évf. 3. szám (2013. jún.) 8.o.

¹⁶ BULÁNYI György: *A Bokor lelkiisége*. Bokorliget Kiadó, 1995. 129.o.

¹⁷ HORNUS, Jean Michel: *Nem harcolhatok!* Székesfehérvár, 1993. 11.o.

Tertullianust¹⁸ lehet említeni ezzel kapcsolatban.¹⁹ A későbbiekben a katonáskodást elítélőkre hatással voltak az ő gondolataik.

A katonáskodás keresztény megítélésében a nagy fordulat a 4. században következett be, amikor Konstantin császár megtért. Innentől kezdve a keresztények szimbóluma, a kereszt, hadijelvényé is változott, és úgy tekintették, mintha így Isten támogatásával harcolnának. Ez jelenik meg például Euszébiosz egyik művében, amelyben Konstantin császárt dicsóíti.²⁰ A keresztény pacifizmus csak a középkor végén került elő újra jelentősebben, elsősorban a keresztes háborúkkal szemben alakult ki ellenérzés. A reformáció bizonyos pacifista szektái közül több a kereszténységgel összeegyeztethetetlennek tartotta a katonáskodást és a háborút. Például ilyenek a mennoniták és a kvékerek, akik egészen napjainkig nem fogadnak el semmilyen indokot, amivel a háborúban való részvétel jogosságát igazolni lehetne.²¹

A pacifizmus és a szent háború eszméje mellett a leginkább elterjedté Szent Ágoston tanítása vált, aki az 5. század első felében fogalmazta meg, hogy a keresztény tanítás nem tiltja a háborúskodást abban az esetben, ha arra szükségből, illetve az igazságtalanság megtorlása okán kerül sor. Azt egyértelműen leszögezte, hogy a háború célja kizárólag a béke és az igazságosság védelme vagy helyreállítása lehet. Emellett a háború bizonyos elítélendő velejáráiról is említést tett.²² A középkori egyházban ez volt a legelterjedtebb tanítás ezzel kapcsolatban, és ezt kiegészítendő alakult meg például a „*Treuga Dei*” mozgalom, amely bizonyos napokon tiltotta a hadviselést, illetve bizonyos fegyverek használatát elutasította.²³

A skolasztika „igazságos háborúról” szóló tanítása, amelyet Aquinói Szent Tamás fogalmazott meg, alapelveket határoz meg, amik az igazságos háború magyarázatoként szolgálnak: a háborút csak törvényes hatalom indíthatja el (tehát a magánháborút nem fogadja el); célja a jogtalanság megszüntetése legyen; a rossz megfékezését és a jó előmozdítását kell

szolgálnia.²⁴ Ezzel a meghatározással az a probléma, hogy ez alapján nem lehet egyértelműen meghatározni, melyik háború igazságos, és melyik nem. Ám lényegében valahogy ennek az igazságos háború fogalomnak a továbbélése a keresztény hagyományban az, ami meghatározó maradt. Kiegészülve azzal, hogy amennyiben minden békés eszközzel megpróbálták elérni a szükséges változást, viszont az mégsem volt eredményes, akkor a kisebb rossz érdekében lehetőség nyílik az erőszak használatára is.

Azonban az újkori háború módja és eszközei már különböznek a korábbi időszakokétól. Ezek a háborúk sokkal nagyobb veszteségeket okoznak a korábbiakhoz képest, éppen ezért még szigorúbban kellene kezelni Aquinói Szent Tamás feltételeit. Több keresztény teológus is arra jutott az I. világháború után, hogy a modern kor háborúi már semmiképpen nem lehetnek igazságosak, a modern fegyverek aránytalanul nagy pusztítása miatt. Ezek az új eszközök már az egész emberiség létét veszélyeztetik. A tömegpusztító fegyverek gyártásával és alkalmazásával kapcsolatban is felmerültek fontos és érdekes kérdések az egyházon belül, de ezek bemutatásával most nem foglalkozom. Annyit azonban meg kell említenem, hogy a tömegpusztító fegyverek megjelenésével az igazságos háború kérdése mindenképp újragondolásra kellett, hogy kerüljön, hiszen háború esetén a károk felbecsülhetetlenek, még ha védekezés okán keletkeznek is.

Mivel a dolgozat vizsgált időtartama 1979-ben kezdődik, így az előtte lévő két évtized ezzel kapcsolatos néhány általam jelentősnek ítélt egyházi állásfoglalását szükségesnek érzem megvizsgálni.

1963-ban XXIII. János pápa kiadta „*Pacem in terris*” kezdetű enciklikáját, amiben azt írta, hogy a háború az atomkorszakban már semmiképp sem alkalmas a megsértett jog helyreállítására. Aggudalommal telve figyelte, hogy a különböző országok mennyi szellemi és anyagi áldozatot hoznak a fegyverkezés érdekében, míg más jellegű dolgok kisebb hangsúlyt kapnak. A pápa a fegyverkezési verseny mielőbbi megszüntetését javasolta: „*az igazságosság, a józan ész, az emberi*

¹⁸ „Szabad talán hivatalból kardot viselni, amikor az Úr világosan megmondta, hogy kard által vész el az, aki kardot használ?... És még mennyi más túrhetetlen dolgot említhetnénk a katonai élet kötelezettségeiből, amelyeket mind egyenként hiteszégnek kell tekintenünk! Az a pusztító tény is, hogy a fény táborát felcserélte a sötétség táborára, már hiteszég.” TERTULLIANUS: *De corona militis*. XI. 2-4. *Ókeresztény írók*. 12. köt. 346-347.o.

¹⁹ BALOGH Margit: *Vallások és a katonai szolgálat*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989. 18. o.

²⁰ „Aztán mivel a mindenek felett uralkodó Isten és Isten Gyermek, mindenki üdvözítője volt vezetőjük és harcostársuk, apa és fiú (Constantinus és Crispus) mindketten felosztották az istentelenek ellen körben felsorakozott hadrendet, és könnyen győzelmet arattak, mert Isten a harc

folyamán mindent megkönnyített számukra, amit csak kívántak.” EUSZÉBIOSZ: *Egyháztörténet*. X.9. *Ókeresztény írók*. 4. köt. 346. o.

²¹ BALOGH: *Vallások és a katonai szolgálat*. 18. o.

²² BALOGH: *Vallások és a katonai szolgálat*. 20-21.o.

²³ „A szakadatlan erőszakoskodásnak, a nemesség rabló ösztöneinek próbálta útját állni a „*Treuga Dei*”. A *treuga* szó a germán *triuwa* szóból ered, és jelentése fegyverszünet, nyugalom, béke. Az Isten fegyverszünete, Isten békéje, a „*Treuga Dei*” olyan intézmény, illetve mozgalom volt, mely az egyház által a társadalmi béke megőrzése céljából előírt jogszabályok megőrzését szorgalmazta.” Dr. SZÁNTÓ Konrád: *A katolikus egyház története*. I. köt. 350.o.

²⁴ BALOGH: *Vallások és a katonai szolgálat*. 22.o.

méltóság megbecsülése állandóan követelik, hogy megszűnjék a fegyverkezési verseny; hogy a fegyvereket, amelyekkel a különböző államok rendelkeznek, ezután egyidejűleg csökkentsék; hogy az atomfegyverkezést megtiltsák; hogy mind a világ országai a megfelelő lefegyverzést végrehajtsák megegyezéssel, ahol kölcsönös és hatásos biztosítékot adnak.”²⁵

VI. Pál pápa 1967-ben egy, az ENSZ-nek küldött dokumentumában a fegyverkezési versenyt „kollektív hisztériának” minősítette. Szintén 1967-ben írt egy enciklikát, „*Populorum progressio*” kezdettel. Ebben úgy beszél a békéről és a fejlődésről, mint amelyek összefüggnek: „*A békét ugyanis egyáltalán nem lehet elővarázsolni minden háborúskodás egyszerű beszüntetésével, mintha a béke holmi erőegyensúlyban állana, amiben nem is állhat, lévén az – ingatag. A béke napról napra, állandó munkával épül, ha közben szemünket a világ Isten akarta rendjére szegezzük, amely rend, Isten ugyanazon akaratóból, az igazságosság tökéletesebb formáját követeli az emberek között.*”²⁶

A II. vatikáni zsinaton (1962-1965) megfogalmazott „*Gaudium et spes*” kezdetű lelkipásztori konstitúció egy egész fejezetben foglalkozik a béke kérdésével. Ez a dokumentum nem foglal egyértelműen állást a katonaság kérdésében, de mindkét hozzáálláshoz megértően viszonyul: „*Méltányosnak látszik továbbá, hogy a törvények megértően intézkedjenek azokról, akik lelkiismereti okokból nem fognak fegyvert, de készek békés formában szolgálni az emberek közösségét.*”²⁷ Bár itt a szolgálatmegtagadás melletti kiállásra láthatunk utalást (hivatkoznak is erre a szolgálatmegtagadók), azt ezt követő részben kifejtik, hogy „*A háború még nincs kiküszöbölve ebből a világból. És amíg a háború veszélye fennáll s nincs illetékes és megfelelő hatalommal ellátott nemzetközi tekintély, addig nem lehet megtagadni a kormányoktól az igazságos védekezés jogát, feltéve, hogy már kimerítették a békés megegyezés minden lehetőségét. Az államok vezetői és mindazok, akik osztoznak velük a közügyekért vállalt felelősségben, kötelesek tehát megvédeni a rájuk bízott népek létérdekeit és ezeket a komoly ügyeket valóban komolyan intézni.*”²⁸ Tehát valójában bár megértéssel fordulnak a háborúban részt venni nem akaró híveikhez, egyértelműen nem foglalnak állást a kérdésben.

Ezen rövid áttekintésből is jól látható, hogy a katolikus egyház tanításában sosem volt elfogadott és egységes nézet a háború és a katonáskodás teljes elutasítása. Azonban az egyházon belül, már a kezdetektől fogva, folyamatosan megfigyelhető egyfajta háborúellenes gondolat továbbélése. Az őskeresztény egyháztól kezdve, ha időnként csak kisebb keresztény felekezetek vagy csoportosulások tanai között is, de folyamatosan megtalálható a jézusi tanításból levezetett katonasággal szembeni elítélő vélemény.

(folytatjuk)

BULÁNYI GYÖRGY A SZABADSÁG BOLDOGÍTJA-E AZ EMBERT?

a) Az Egyház úgy tanítja, hogy az emberi természet az eredeti bűn következtében megromlott. Elvesztette eredeti kiválóságát - anélkül azonban, hogy mindenestül rosszá lett volna. Azaz értelmel elhomályosult és akarata rosszrahajlóvá lett. Kinyilatkoztatásra van szüksége az embernek, hogy az értelem meglássa az igazat. Törvényre van szüksége, hogy akarata képes legyen követni, megtenni a jót, amelyet ismét a kinyilatkoztatásból ismer meg biztosan. Mi sem bántotta jobban a felvilágosodott ember önértékét, mint ez a tanítás. Úgy gondolja, hogy az egész kinyilatkoztatás nem más, mint a klerikalizmus, papi mesterkedés. Az Egyház így akarja szellemi és gazdasági hatalmát biztosítani az emberek fölött. Az egész tanítás azt célozza, hogy tőle kapja az ember a törvényt, tőle a teljesítéshez szükséges kegyelmet. Az Egyház e totális igényű tekintélye rabbá senyvesztette az embert. Nem is tud addig fejlődni, haladni, maga számára boldogságot teremteni, amíg el nem hajtja ezt a tekintélyt. De ha megszabadul ettől a béklyózó tekintélytől, szabadabb nyílik az út a boldogság felé.

b) Az Egyház az emberiség boldogulásának titkát a természetfölöttiben, az Istenhez igazodásban látja. A Hozzá hasonulásban. A felvilágosodás legnagyobb hatású írója; Rousseau, a látható, fogható Természetet jelöli meg, mint egyetlen orvosságot. Az ember természete jó - tanítja - s tapsol hozzá az egész, kereszténységtől elfordult művelt világ. Ami rossz mégis van az emberben, azt a társadalmi életében szedte

²⁵ *Pacem in terris*. XXIII. János pápa enciklikája az igazságon, igazságosságon, szereteten és szabadságon felépítendő békéről a nemzetek között. 1963. november 4. <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=122>

²⁶ VI. Pál pápa *Populorum progressio* kezdetű enciklikája. (ford. Dér Katalin) <http://tarsadalomformalas.kife.hu/vi-pal-papa-populorum-progressio/>

²⁷ *A II. vatikáni zsinat tanítása*. Szerk. dr. CSERHÁTI József és dr. FÁBIÁN Árpád. Szent István Társulat, Budapest, 1975. 497.o.

²⁸ *Uo.*

magára. A nem természet szerint való nevelést kell abbahagyni, s a gyermek, akinek - természetesen - nincs eredeti bűne, önmagától is rá fog jönni az emberhez méltó élet törvényeire: visszanyeri természetes romlatlanságát. Az emberi természet és romlatlanság egyet jelentenek. Mint ahogy emberi romlottság és egyházi tekintély szintén együvé tartoznak - a felvilágosodott ember szemében!

Közben a természettudomány felfedezi az állatvilágban és ennek történetében a "létért való harc" gondolatkörét. A természet törvényei szerint az egymással mindig vad létharcban álló állatok küzdelméből mindig magasabb és magasabb rendű fajok születtek meg. Az életre alkalmasabbak, a kiválóbbak maradtak fenn, a többiek elpusztultak. S mivel a múlt században a tudomány általában úgy tudta, hogy az ember nem más, mint a le magasabb rendű, legfejlettebb tagja ennek a létharcban kialakult sornak - reá is áll a tétel, hogy a természet törvényei szerint vívott harcból a különb egyedek, s a különb fajok fognak kiemelkedni. - Fel kell tehát szabadítani az embert a természetfölöttihez való hasonulás és az Egyház törvényeinek megtartásának nyűge alól. Szabaddá kell tenni az utat: hadd hozza ki saját természetéből, annak kiéléséből a saját boldogságát. Jöjjön el a Szabadság!

c) Nincs a felvilágosodott embernek magasabb szava ennél. Szabadság! Ha költő szólt róla: egzaltált hangja megszegyenítette a középkori misztikus Istenről szóló himnuszának hangját. Ha politikus szólt róla, mint egyetlen orvosságot emlegette. Kossuth hitte, hogy a szabadság minden problémát megold. Vagy ha nem - mondotta -, akkor nincs is megoldás. De hitte a megoldást. E szabadság jegyében az emberiség nagy dolgokat produkált. Megroppantotta a feudalizmus hatalmát, kicsire szűkítette a születési kiváltságot, s óriási lendületet adott az emberiség szellemi és gazdasági fejlődésének. Szövetségre lépett a technikai felfedezésekkel, s meghódította a szellemi világ után - a gazdasági életet is. A gazdasági életnek meghatározójává válik a liberalizmus, amely itt mint a szabadverseny érvényesül.

E gazdasági versenyt magáévá teszi a liberalizmus felszabadította harmadik rend - a polgárság. Szorgalmával, ügyességével és nem utolsó sorban erkölcsi állásnélküliségével - őt az Egyház már nem fékezte, hiszen számára az már nem volt tekintély! - tőkére tesz szert. S elindul a liberális, kapitalista gazdálkodás. A liberális kapitalizmus megváltoztatja a világ arcát. Az emberiség, de különösen a fehér ember lélekszámát a többszörösére emeli és a felvilágosodás többi erőivel szövetkezve elképzelhetetlen arányokban juttat mind szélesebb tömegeket az anyagi és szellemi élet színvonal emeléséhez. Széles tömegek számára

lehetővé válik a kényelem és az írva-olvasáson alapuló műveltség.

d) A felvilágosodott ember büszke öntudattal nézi ezt a nem közönséges fejlődést, haladást. Jóllehet a liberális kapitalizmus nagyon hamar megmutatja igazi arcát. S ez a másik arc: a gazdasági válság és a proletár-rend. Az erkölcsi gátlásoktól megszabadított kapitalista kíméletlen harcot indít a maga profitja korlátlan növelése érdekében. A létért való harcban ő - a tőkéje által - az erősebb. Szabadon határozza meg a munkás munkaidejét és munkabérét. Emeli a munkaidőt, leszállítja a munkabért, s már meg is teremtette a rabszolga-robotot megszegyenítő bérmunkát. E proletárrá szegényített társadalmi rétegek képtelenek megvásárolni a nagytőke olcsón előállított és jóval drágábban kínált termékeit. Leáll a termelés, utcára kerülnek a munkások, s még kevesebben lesznek, akik vásárolni tudnak. A sok munkanélküli szabad válogatást biztosít a tőkésnek és nincs az az alacsony munkabér, amelyért az éhező, nyomorgó munkás el ne vállalná a munkát. Ez újabb bérleszorítás következtében még nagyobb lesz a vásárlóképtelenség. Megtelnek az áruraktárak és leállnak a gyárak. A tőkésnek úszik a pénze, a munkás az utcára kerül. Beáll a gazdasági válság. S mivel az Egyház igazsága és szeretete a világot többé nem kormányozza, nem a felhalmozódott áru szétosztása, hanem annak elpusztítása következik. Hogy utána előlről kezdődjék az egész folyamat.

e) A múlt század közepére a látni akarók előtt már világos, hogy a francia forradalom egyenlősége mítosz, amelyből nem lett valóság. A politikai szabadság nem biztosítja az egyenlőséget, hiszen az egyenlőségnek szociális alapjai vannak. Hiába van nekem biztosítva a jogot a mindennapi kenyérhez, ha a tőkésnek is biztosítva van a szent szabadság nevében, hogy engem berrabszolgaságba és nyomorba döntsön. M a r x volt az, aki legvilágosabban látta, hogy a szociális kérdés rendezése nélkül az egész francia forradalmi ideológia "szabadsága", az egész nyugati demokrácia hazugság. Áldemokrácia, leplezett osztály-harc a tőkésék érdekében a proletárok, vagyis a tőkenélküliek ellen. Eötvös pedig bátran kimondotta: "A francia forradalom szabadsága nem fér össze az egyenlőséggel." Vagy van szabadság és akkor nincs egyenlőség, vagy egyenlőséget teremtünk, de akkor elveszünk a szabadságot.

A Szabadság, miként az Ész, összeroskadt a reabízott feladat súlya alatt. Képtelen boldogítani az emberiséget. S ez az összeomlás összetörte az emberek millióit, - s mint majd látjuk - magát a szabadságot is. A szabadság kiirthatatlan igénye az embernek. Éppen olyan kiirthatatlan, mint a természetfelettihez, az abszolút tekintélyhez való igazodás. Ha a szabadság nem akar pusztulni és pusztítani, ki kell egyeznie a tekintéllyel.

Hogyan? Az Egyház megtanítja: a szívünkbe írt és kinyilatkoztatott igazságoknak való engedelmességgel. A szabadság önmagában semmi. Szabadság és engedelmesség - e kettő együtt az egész ember.

METZGER BALÁZS

A FIÁT KERESTE

(8.)

Linus búcsúja

Linus csak ült ott, mozdulatlan. Minden megy tovább, a hangok is ugyanazok, az emberek beszélnek. Úgy érezte, titka van, és ha nem mozdul, talán nem is igaz, talán nincs is ez a levél. Még nem csinált semmit, még meg sem történt semmi. De aztán agya forogni kezdett. Most felkel innen, és ...

- Mit csináljak? Nincs kedvem senkinek sem elmondani, nem akarok beszélni erről. Nem akarom a részvétet, a sajnálkozó tekinteteket, utálok viselkedni majd ebben a szerepben. Utálok, hogy sajnálnak, meg megértenek. Legjobb lenne senkinek sem elmondani, mi történt – gondolta.

De aztán belátta, ezt nem teheti meg. Szépen viselkednie kell, ahogy illik, és a máz alatt elbűjni. Mindenki előtt, még Vilde előtt is. Úgysem értik. Nem értenek semmit. Talán Vilde, ő igen. Majd szörnyülködnek a helyzeten, hogy ő szegény elszakadt az apjától, és már sose látja többé. De ez csak a külsőség. A lényeg, az ebben rejlő érzelmeket csak ő érzi. Mint ha egy kagylóhéjat néznének. De a belsejét, a húst nem láthatják. Az eleven, fájó, érző húst.

- Na, megoldódott a gondom magától. Nem kell már várnom a levelét, hogy ő jön ide, és nem kell megoldanom a nagy utat hozzá! De milyen áron!

Aztán lassan, csendesen felállt, és elment a munkahelyére. Betegét jelentett aznapra, majd kísértél az egyik főútra, és hamarosan a folyó kanyarulatához ért. Bement a híres hatalmas dómba, és óvatosan meggyújtott egy gyertyát. Aztán a kilátó felé indult el, ahol sokszor kirándultak Vildével. Miután nézték a várost a völgyben, ő mindig egy kicsit följebb is elment körülnézni. Vilde mindig csendesen követte. És ő messze tekintett akkor észak felé, ahol gyermek volt, ahol az apja várja őt.

Bement a piacra, és ivott egy jó adag orosz vodkát. A gyomrában egyből érezte a forróságot, és minden olyan meseszerű lett. A házak az utcák, a hangulat. Aztán a hosszú, egyenes sugárútra tért, a kilátó felé. Útközben egy borkereskedésben vett egy liter igen drága bort, melyet üvegpalackba mértek, és ő, nagy csodálkozásra nem dugaszoltatta le. De hát a vevő az úr, csinál, amit akar.

És szépen, komótosan elindult fel a hegyre. Ahogy elhagyta a nagyobb házakat, következtek a városszél kisebb, roskatagabb épületei, majd a raktárak, istállók, fafeldolgozók, rét tehennel, lovakkal, juhokkal. Gondolatai már messze jártak.

Visszagondolt azokra az időkre, amikor apjával éltek kettesben. Az ágyára, a szoba belsejére, apja kérges, meleg kezére, nagy termetére, ahogy felnézett rá, ahogy együtt mentek. Az öreg fenyőre, a kutyára, lóra, és a helyre, ahol vigyáztak rá. A kis tóra, amiben fürdött, miután apja beledobta a forró köveket, és saját magára, kis cipőire. A szobrocskákra, amit faragott. Az erdei utakra, minden zugra, amire még emlékezett. És Svar vonásaira. Mosolyára, száraz, kemény szájára, és ahogy mellébűjt, a melegére. Ahogy ment felfelé, folytak a könnyei. Meg-meg húzta a bort, és a szeretetre gondolt. Ahogy apja szerette őt, és ahogy ő viszont szerette apját. Ahogy dicsérte, ahogy mesélt neki, ahogy dolgokon együtt kacagtak. És anyjára is, aki egy nem létező, fehér ruhás álomkép volt, aki valahol ott van, és néha látja őt, de mosolyog, és ellibben. És a mesékre. Minden mesére emlékezett.

- Csodálatos gyermekkor – mondta ki hangosan, csak úgy magának. – Igen, csodálatos gyermekkorom volt, és szerencsém utána. Milyen sokat köszönhetek Tiril néninek! Mennyit beszélt velem, és milyen nagyon nagy szeretettel, méltósággal, és tanításokkal segített nekem.

- Milyen nagyon bölcs és jó asszony – villant be Linus tudatába. Ekkor, itt fogta fel talán először teljes mélységében, hogy milyen hatalmas kincset kapott ettől az asszonytól, aki anyja helyett is anyja lett, és volt most is.

Lassan az erdő alá ért, a hangok már halkabbak voltak. Kaptatott felfelé, de igazából máshol járt. Felidézte azt az időszakot, amikor szóba került, hogy el kell mennie tanulni kicsit, el kell a völgyből menniük, de ő előbb indul, mint az apja. Bizony, szokatlan lesz az a pár hónap, nagyon hosszú, és furcsa. Ő várta nagyon, várta az indulás napját, az új életet a városban. Nem is volt semmi szomorúság, nem is volt kérdés, hogy ez máshogy történjen.

Apa majd jön, még a tél előtt, és megint együtt lesznek. Ő tanul, apa meg dolgozik. Aztán Jonasra gondolt. Főlényességére, annak állandó jelzésére, hogy ő van házon belül. De ügyesen csinálta mindezt, hogy Hakon ne nagyon vegye észre. Linus meg még hálás is volt, hogy a nagyobb fiú megmutatja a dolgokat. Az első nagy kudarc az iskolában érte, ahol rögtön kinevették. Egyrészt, mert kicsit más nyelvjárást beszélt, másrészt, mert közel sem tudott annyit, mint a többiek. Összeszorult szívvel állt neki tanulni nap, mint nap, mert úgy érezte, sebezhető. Ebben nem tud észrevétlen maradni. Mert láthatatlan akart lenni. Amíg apja el nem

jön, addig ő meglapul, csinál mindent, ahogy kell. És még mielőtt kicsit megmelegedett volna, jött a rossz hír, és a pánik: A járvány gyorsan terjed, és elér ide is.

Egy nap Hakon boldog, sejtelmes mosollyal ajkán érkezett haza. Leültetett mindenkit, és elmondta, egészen biztos, hogy a járvány végigsöpör itt, méghozzá nagyon hamar, de hatalmas szerencséjük van. A fővárosban sikerült barátai révén egy álláslehetőséget kapnia. Kapitány lehet egy kisebb hajón, kompon, mely az öblöt szeli át, úgyhogy minden nap otthon lehet. Így, ameddig a járvány tart, biztos a fővárosban maradnak, utána meg majd meglátják. Mind nagyon boldogok voltak, csak benne szorult meg a levegő. Hakon ránézett, és ezt mondta:

- Velünk jössz, fiú, más választás most nincs. Ez a járvány végigsöpör most itt, de hamar vége lesz. Aztán vagy visszamész apádhoz, vagy együtt mentek valahová, akár ide, a fővárosba. Gondoskodom rólad, mint ha a fiam lennél! Igazából az is vagy, addig, míg ez a helyzet tart.

Jonas arcán megfeszült a bőr e szavak hallatán, és nyaka, füle vörösben játszott.

Csodálatos útjuk volt, nagy hajóval, le dél felé, végig a fjordok mentén. És a főváros! Linus el sem tudta képzelni, hogy ennyi ház, ennyi utca, ilyen hatalmas épületek létezhetnek, és ilyen sok ember lehet egy rakáson. Az óriási dóm pedig végképp lenyűgözte. Nagyon hamar úgy érezte, ez az ő városa, mintha már járt volna itt valamikor. Titokban abban reménykedett, apja ide jön élni, és a nagy bérházak valamelyikében laknak majd, és ő itt maradhat örökre.

Linus már az erdőben járt, a széles csapáson, ahol nagy árkok és rovások voltak, ahogy a kivágott fákat vontatták. És kis idő múlva elérte a kilátót. De tovább haladt, fel, fel, addig a részig, ahol átlátva a háton elnézhet a messzi távolba északra, ahol a ködös távolban, ameddig szeme már nem lát el, van egy kis völgy, és egy öreg fenyő, ami alatt apja nyugszik. A szél erősen szembe fúj, majd levitte őt a völgy felé. Ő addig állt ott, messze nézve, amíg teljesen átfújta a szél. Akkor dideregve haladt tovább, míg a dombhát túlfelén egy szélmentes helyet talált, ahonnan azért messze láthatott. Ott letelepedett, a hátát egy kőnek támasztotta, és nagyokat kortyolt a jó borból.

Az ő szobája lett a legkisebb, egy kis helyiség csupán. De nem bánta. Még a formája is csapott volt, a szélső fal ferdén futott, ahogy az utcai homlokzat kívánta. Valahogy úgy alakult, hogy hiába volt Hakon elfogadása felé, mindig ő húzta a rövidebbet. Jonas nagyon erőszakos volt, az asszony pedig mindig a saját gyermekei érdekét nézte, merev következetességgel. Igazából Linus nem érezte, hogy ne szeretnék, lelkében úgyis apja képe, majdani találkozásuk fantáziája élt, így a napokat szépen egymás után tette, elvolt ebben a világban, majdnem láthatatlanul. Úgy gondolta, Hakon

felesége Naja szereti őt. Az a környezet, ahonnan ő jött, nem volt ilyen nyugsgő. Bámulta ezt, passzívnak tűnően beszívva mindent. Láthatatlansága és magányossága feltűnt volna, ha érdekelt volna valakit is, de neki nem volt gyötrelme.

Ami vitte a világban, ami a továbbélést jelentette, az a tanulás volt. Kis kuckójában nagyon sokat tanult, szinte beszívott mindent. Sokat olvasott is, könyvtári könyveket. Jó tanuló lett ebben az évben már, ha nem is kitűnő. Jonas bizonyítványa csak kicsivel szebb. A nagyobb fiú nem mutatta ezt, de ő is komolyabban igyekezni kezdett, nehogy riválisa hagyja.

A háború kitörésének híre szinte elvékonyította Linust. A valóságban is belefogyott abba, hogy ez az állapot így marad, és apja egy másik országba került, ahonnan nem lehet átjutni. Álmatag lett, fantáziált arról, hogy apja átszökik a határon, legyőz minden ellenséget, és végre találkozhatnak. De tulajdonképpen szeretett itt élni. A nagy házak, az is, ahol laktak, meg a többi impozáns épület, a város egész aurája elvarázsolta. A sok ingerre egyelőre nem reagált aktívan, mégis jól érezte magát benne. Fantáziavilágában az dominált, hogy apja ide jön, és ebben a városban élnek tovább. Szerencsére nem távolodott el teljesen a valóságtól, továbbra is nagyon sokat tanult. Az a hit és remény, hogy ez csak átmeneti állapot, valahogy belekérgesedett, lefojtódott, ahogy telt az idő.

Jonast abban az évben felvették a reáliskolába, középfokra. Nem tudni, hogy magától ment volna-e ez, valószínűleg igen, de Hakon nem bízta a véletlenre. Nem egy palack jó orosz vodka vándorolt ez ügyben illetékes kezekbe, és csúszott le illetékes torkokon. A családnak is nagy volt az öröme, Jonas új bútort kapott, szobája szépen megújult. Anyja igen büszkén tekintett rá.

A háború tényét a családi asztalnál beszéltek meg. Hakon fennhangon jelentette ki, szeretettel nézve Linusra, hogy jó fiú, büszke lenne rá az apja, ha hallana felőle. És ebben a helyzetben nem csak az természetes, hogy neveli tovább, de ha középfokú iskolába megy, azt is támogatja. Szava szent volt, még egy tekintet sem árult el ellenérzést. Viszont a családfő munkája más lett a háború miatt. A cég, ahol dolgozott, a katonaságnak kellett, hogy segítsen. Egy hét távollét után kapott pár nap szabadságot, akkor otthon volt, majd újra elment. Jonas úgy közlekedett otthon, mint egy félisten. Nagyon romlott kapcsolata Linussal, hiszen szembesülnie kellett azzal, hogy ez a jövevény itt ragad, és megkerülhetetlen tényező továbbra is.

Linus egyik késő este a mellékhelyiségbe ment, és a felnőttek szobájából indulatos fojtott beszélgetés hangjai szűrődtek ki. Nem tudta nem meghallani, hogy róla van szó.

- Te bevállalod, mint egy csodatévő, aztán elmész a hajóra, én meg szépen neveljem. Szültem neked két

szép gyereket, ezt a lelencet aztán ideragasztod a nyakamra.

- Csend legyen asszony, de komolyan! Gjeldem van Svar felé, tudod. Nem is tehetnék mást. Amúgy ez egy rendes, szürke, észrevehetetlen kis egér gyerek. Majd valami irodista lesz, ha így tanul, vagy inasnak adjuk. Aztán csak valahogy visszakerül az apjához. Vége lesz a háborúnak is egyszer.

- Persze, még szeressem is. Majd parancsra szeretni fogom!

Linusban egy világ omlott össze. Aznap éjjel nem aludt, és reggelre lázas beteg lett. Egy hétig nyomta az ágyat, és szinte végig aludta a nappalt. El akarta innen álmodni magát, el messze, az ő apjához, aki szereti, aki várja. E hét alatt tudta egyáltalán a tudatába engedni, hogy milyen nagy-nagy baj történt az ő életükben, hogy ez a felnőtt világ milyen kegyetlen. Hogy az az út, amire ő olyan boldogan indult, a fájdalom, sóvárgás útja. Hogy apja mit élhet át, mert még egy üzenetet sem tudnak váltani egymással. Elképzelte őt, a várakozó, felé fordított tenyerét, és ahogy néz a messzeségbe, rá gondolva.

Nappal aludt, és második éjjel, nagy magányában rátört a sírás. És sírt, végelethatatlanul, halkán, bele a párnájába, hogy meg ne hallja senki, némán nyüszítve, éjjelről éjjelre. Aztán valahogy a hét vége felé megnyugodott. Soványabb lett, még szürkébb és észrevehetetlenebb. Az iskolában, amíg lehetett, bent maradt. És rengeteget tanult, ebbe menekült. Már máshogy nézte ezt a szép asszonyt, Naját, aki nem tudta szeretni őt. Fal épült köré, tekintete álca lett, mimikátlan, kiismerhetetlen.

Azon a nyáron a könyvtárban, a nagy városi könyvtárban töltötte a nap nagy részét. Mindenkinek jó volt ez. Hakon örült, hogy nincs otthon gond, Jonas pedig érezte, hogy a kis kakukkfőka messzebb került. És Linus felvételijét is abba az iskolába adták be, a matematika ügyis a kedvence volt. A szürke kisfiút felvették, ráadásul előkelő pontszámmal, mindenféle megsegítés nélkül. A középfokú iskola megkezdése előtt volt a legnehezebb az élete. Élt bele napról napra a szűkülő, kiféhéredő, elmosódó létbe, mint aki lassan megvakul. Olyan olt, mint a kölyökmacska, akit idő előtt elválasztottak az anyjától, és borzasan, csipás szemmel, nagy, kétségbeesett szemekkel nyávog bele a világba.

Csak ő nem nyávogott, és szemeit is összehúzta. Egyedül volt ebben a világban, mely lassan záródott körülötte. És Hakon bácsi szavai is megijesztették. Eddig hatalmasnak látta őt. De az az éjjeli beszélgetés! Úgy beszélt róla, mint egy kis senkiről, aki nyűg a hátukon, aztán ha már meg bír lenni, eleresztik valamikor. És a bácsi helyzete is. Már nem csak a nagy tengerészt látta, hanem a kisémbert is, akinek megszabják a munkafeltételeket.

Úgy érezte ekkor, hogy nehezen szólal meg. Ha ki akar mondani egy mondatot, megakad a szó elején, és mintha görcs állna a szájába. E miatt aztán valóban keveset beszélt.

Az első évfolyamban aztán kicsit kitágult a világ a számára. Jonasnak volt egy-két akciója ellene, de itt talált barátokat. Öten voltak fiúk egy csapatban, akik valahogy nagyon összetartottak már az elejétől. Vidéki fiúk voltak, hárman kollégisták, messzi városokból. Linus helyismerete, a tanuláshoz való pozitív alapállása hangsúlyossá tette a fiúk között, de mély szomorúsága, tétovának tűnő lénye furcsa volt az ő számukra is.

(folytatjuk)

GYOMBOLAI MÁRTON

VERSEK

Az én hitem

Letűnt korok dogmakincse Rideg nekem és idegen.

Az én hitem a Lélek írja Mélyen, belül a szívemen.

A gyökerét még anyám adta,
Mint lüktető vén szívet,
Első, gagyogó imádságra
Ő tette össze kezemet.

Hitoktatott az életével,
S tudtam, az Isten: Szeretet...
Hiszen anyám is Tőle kapta
A rám árasztott meleget.
S mire a kezem elengedte,
Már párom volt a drága társ

Együtt kutattuk lelkesedve
Mi az Út, Élet, Hivatás.
Az örömhírré rátalálva
Ízleltük minden mondatát.
Egységes, tiszta, szent Egészként

Az életünket járta át.
Atya jósága,
Lelke lángja,
A mindentadás szelleme,
Tártkarú Krisztus a kereszten:
A sorsközösség Istene.

Egy drága célért éltet adni

- Mások is tették ezren -, De harmadnapra
feltámadni:

Csak ez a végső győzelem!

Ettől csorbul a Sátán kardja,
Bukik végsőt a gyűlölet.
Így válik úrrá a halálon
A győzhetetlen Szeretet!

Fényvivő, gazdag, büszke elmék
Rostálgathatják szabadon...
Bennem az Ige égi templom,

És egy tégláját sem adom!

Mert minden téglá egy ióta,
Mely támasztja az életem.
Hiszem: Hitem a Lélek írja
Mélyen, belül a szívemen.

***

Beszélgj, Uram!

A szolgád szomjas, áhítja szavad:
Beszélgj, Uram, hogy megtaláljalak!
Szólj hozzám a kósza szélből,
Éjben felizzó tiszta fényből,
Csobogja halkán csevegő patak:
Beszélgj, Uram, hogy megtaláljalak!

Ha tudom: nélküled üres az élet,
S szívemből akarlak követni Téged
Mért rossz a lépés, gyengék a szavak
Szólj hát, Uram, hogy megtaláljalak!

Mert fájhat mosoly, és azért jó a könnyem
Hogy ma a keresztem mért viszem könnyen,
Ha tegnap lerogytam súlya alatt?
Segíts, Uram, hogy megtaláljalak!

Azt mondod Igédben ott él a lényeg:
Tudni és tenni együtt Igédet
És hinni, hinni! Igaz Ige Te vagy,
Beszélj, Uram, mert hallom a szavad!

Tudni és tenni, belül derűsen
És el nem hagyni egy csöppnyi betűt sem.
Akkor jön békéd, mint derűs patak.
Szeretlek, Uram! Hallom a szavad!

***

Pusztaszeri Újtestamentum

„Új rovású ének öreg igric ajkon
Új törvény szerzetik pusztaszeri halmon"
Elporlott mögöttem immáron fél század,
Megadatott látni csöppnyi unokákat,
Isten tudja mit hoz, mennyi még az élet,
Illő számbavenni már az örökséget:
Kicsi unokáim, mit hagyhatok rátok?
Robbanni készülő, szennyezett világot

Vagy egy meghasonlott, önpusztító népet,
Nemzetet morzsoló, véres ezerévet.
Babéros temetőt, kardot és keresztet,
Ahol azért haltak, kit nem is ismertek.
S ha a büszke-kardok az ellent nem látták,
Hogy rozsdá ne egye, testvérszívbe vágta!
Ezerév hősei - akárhogy is fájjon -
Ölni s halni tudtak Duna-Tisza tájon.

Tudtak másért halni, csodákban remélni,
Egy új ezerévre: tanuljunk meg élni!
Mert kétezer éve akadt már egy Mester,
Aki megbocsátott megfeszített testtel,
Ki a gyűlöletre a nemet kimondta,
Aki a bűnöst is a szívére vonta,
Kinél a szolgálat adta csak a rangot,

S hüvelybe tétette Péterrel a kardot.
Beteget gyógyított, törölte a könnyet,
És a szelídeknek ígérte a Földet.
El soha nem vette, csak adta a létet,
Vele élhetünk meg újabb ezerévet!

Hősi halottakból volt már elegendő
A bölcsökön fordul a magyar jövőndő!
Szülő szívekbe írt szeretet-parancson,
Hogy ez a szeretet bő termést fakasszon.
Ez vezessen az új hűség-háromsághoz:
Istenhez, családhoz, s velük a hazához!

Írtunk könnyel, vérrel, lehorgasztott fejjel,
Írtunk szebb jövőndőt édes anyatejjel!
S amit nem győzött már Árpád véres kardja,
Anyák szelíd szíve, hiszem, hogy megtartja!

Bölcső ringjon ezután Duna-Tisza tájon,
Vad indulók helyett altatódal szálljon.
Ezt a tiszta álmot, s a hármasság hűségét:
Magyar unokáim! - ezt hagyom én néktek!

X-X-X-X